

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU  
Energia- ja ympäristötekniikan koulutus

Riikka Mikkonen  
Reetta Suhonen

YMPÄRISTÖKATSELMUS JA -OHJELMA KONTIOLAHDEN  
SEURAKUNNALLE

Opinnäytetyö  
Helmikuu 2021



**OPINNÄYTETYÖ**  
**Helmikuu 2021**  
**Energia- ja ympäristötekniikka**

Tikkarinne 9  
80200 JOENSUU  
+358 13 260 600

**Tekijät**  
Riikka Mikkonen, Reetta Suhonen

**Nimeke**  
Ympäristökatselmus ja -ohjelma Kontiolahden seurakunnalle

**Toimeksiantaja**  
Kontiolahden seurakunta

**Tiivistelmä**  
Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia ympäristökatselmus ja ympäristöohjelma Kontiolahden seurakunnalle. Seurakunta hakee Kirkon ympäristödiplomia eli seurakunnille tarkoitettua kevennettyä ympäristöjärjestelmää. Ympäristökatselmus ja -ohjelma tehtiin Kirkon ympäristödiplomin ohjeiden mukaan. Suomen evankelisluterilaisen kirkon tavoitteena on olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä.

Ympäristökatselmuksessa käytiin läpi kaikki seurakunnan ympäristöön vaikuttavat toiminnot ja niiden ympäristövaikutukset. Katselmus toteutettiin teemahaastatteluilla sekä seurakunnalta saadulta aineistolla. Yhteistyö seurakunnan kanssa oli oleellinen osa työprosessia. Ympäristökatselmuksen pohjalta laadittiin ympäristötavoitteet ympäristöohjelmaa varten. Tavoitteet perustuivat ympäristödiplomin ohjeiden mukaisiin minimikriteereihin ja pisteytykseen. Tavoitteille laadittiin toteutussuunnitelmat, jotka kirjattiin ympäristöohjelmaan. Toteutukseen valittiin tavoitteita kaikista ympäristödiplomin osa-alueista kattavan ohjelman takaamiseksi.

Ympäristöohjelma auttaa seurakuntaa toteuttamaan ympäristötyötä. Ympäristöohjelmaa käytetään kirkon ympäristödiplomin hakuprosessissa. Ohjelma laadittiin uusien ympäristödiplomin ohjeiden mukaan, jotta seurakunnan ei tarvitse vaihtaa uusiin ohjeisiin diplomin uudelleenhaussa.

**Kieli**  
suomi

Sivuja 66  
Liitteet 3  
Liitesivumäärä 5

**Asiasanat**  
hiilineutraalius, katselmus, Kontiolahti, seurakunnat, ympäristöjärjestelmät, ympäristöohjelma



**THESIS**  
**February 2021**  
**Energy and environmental engineering**

Tikkarinne 9  
80200 JOENSUU  
FINLAND  
+ 358 13 260 600

**Authors**  
Riikka Mikkonen, Reetta Suhonen

**Title**  
Environmental Review and Programme for Kontiolahti Parish

**Commissioned by**  
Kontiolahti Parish

**Abstract**  
The purpose of this thesis was to make an environmental review and environmental programme for Kontiolahti parish. The parish is applying for Church's Environmental Diploma, which is a lightened environmental management system for parishes. Environmental review and programme were made by the instructions of the guidebook for Church's Environmental Diploma. The Finnish Evangelical Lutheran church's objective is to be carbon neutral by 2030.

The sources of information for the environmental review were themed interviews and documents from the parish. Cooperation with the parish was an essential part of the process. Environmental objectives were chosen from the results of the review. The objectives were based on the minimum criteria and the point system presented in the guidebook for Church's Environmental Diploma. The environmental programme includes a plan to fulfill these environmental objectives. Objectives were chosen from every chapter of the guidebook to make the programme comprehensive.

Kontiolahti parish will apply for Church's Environmental Diploma with the program. The environmental objectives will help the parish to become more environmentally conscious in its operations. This study was made with the newest environmental diploma's instructions, so the parish does not need to switch to new instructions when reapplying for the diploma.

**Language**  
Finnish

Pages 66  
Appendices 3  
Pages of Appendices 5

**Keywords**  
Carbon neutrality, environmental review, Kontiolahti, parish, environmental management systems, environmental programmes

## Sisältö

1	Johdanto .....	6
2	Ympäristöjohtaminen ja ympäristöjärjestelmät.....	7
2.1	Ympäristöjohtaminen .....	7
2.2	Kevennetty ympäristöjärjestelmä .....	11
2.3	Kirkon ympäristödiplomi.....	12
2.4	Hiilineutraali kirkko.....	15
3	Ympäristötyöhön liittyvä lainsäädäntö .....	17
4	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet .....	20
4.1	Tarkoitus ja tutkimustehtävät .....	20
4.2	Kehittämismenettely ja aiheen rajaus .....	21
5	Aineisto ja menetelmät.....	23
5.1	Aineiston hankinta .....	23
5.2	Ympäristövaikutusten arviointi .....	25
6	Kontiolahden seurakunnan ympäristökatselmus.....	26
6.1	Toiminta ja talous.....	26
6.2	Ympäristökasvatus .....	27
6.3	Jätehuolto .....	29
6.4	Siivous .....	32
6.5	Energia ja rakentaminen .....	34
6.6	Ruoka ja keittiöt .....	37
6.7	Toimistot .....	38
6.8	Hautausmaat ja viheralueet .....	39
6.9	Leiri- ja kurssikeskukset.....	42
6.10	Metsät.....	44
6.11	Liikenne .....	45
6.12	Ympäristöviestintä .....	46
7	Kontiolahden seurakunnan ympäristöohjelma .....	47
7.1	Toiminta ja talous.....	47
7.2	Jätehuolto ja kiertotalous .....	49
7.3	Energia ja kiinteistöt.....	50
7.4	Ruoka ja keittiöt .....	52
7.5	Muut ympäristötavoitteet.....	54
8	Pohdinta.....	58
8.1	Tulosten arviointi.....	58
8.2	Työn oppimisprosessi .....	60
8.3	Työn jatkokehitysmahdollisuudet .....	62
	Lähteet.....	64

### Liitteet

Liite 1	Kontiolahden seurakunnan tavoittelemat minimikriteerit
Liite 2	Kontiolahden seurakunnan tavoittelemat pisteet
Liite 3	Seurakunnan pisteytystaulukko 2020

### Kuvat ja taulukot

Kuva 1	Kontiolahden seurakuntakeskus
Kuva 2	PDCA-malli ISO 14001 -järjestelmän suhde
Kuva 3	Ympäristödiplomin laadinta- ja hakuprosessi
Kuva 4	Opinnäytetyön kehittämismenettely

Kuva 5 Kontiolahden seurakunnan lajittelupiste  
Kuva 6 Jätteiden lajittelun opastusta  
Kuva 7 Vanha hautausmaa

Taulukko 1 Ympäristödiplomin sisältämät toimialat v. 2012 ja 2020 ohjeiden mukaan.

Taulukko 2. Katselmuksen teemahaastatteluiden aiheet sekä haastateltavat.

Taulukko 3 Jätehuoltoselvityksen osa-alueet.

Taulukko 4 Kontiolahden seurakunnan vaarallisten jätteet.

Taulukko 5 Siivouksessa käytetyt puhdistusaineet.

Taulukko 6 Ympäristöselvityksen sisältö.

Taulukko 7 Leirikeskukseen ympäristöselvityksen sisältö.

Taulukko 8 Tavoitetaulukko: Ympäristöaiheiden huomioiminen seurakunnan toiminnassa.

Taulukko 9 Tavoitetaulukko Hankintaohjeet.

Taulukko 10 Tavoitetaulukko: Ympäristömerkityt tuotteet.

Taulukko 11 Tavoitetaulukko: Uusio- ja kierrätystuotteet.

Taulukko 12 Tavoitetaulukko: Jätehuoltokartoitus.

Taulukko 13 Tavoitetaulukko: Vaaralliset jätteet.

Taulukko 14 Tavoitetaulukko: Energiavastaava.

Taulukko 15 Tavoitetaulukko: Energiankulutuksen seuraaminen.

Taulukko 16 Tavoitetaulukko: Tilojen käyttöasteet.

Taulukko 17 Tavoitetaulukko: Keittiöiden ympäristöteot ja viestintä.

Taulukko 18 Tavoitetaulukko: Reilun kaupan tee ja kahvi.

Taulukko 19 Tavoitetaulukko: Reilun Kaupan seurakunta.

Taulukko 20 Tavoitetaulukko: Verkostoyhteistyö.

Taulukko 21 Tavoitetaulukko: Hautausmaan hoitosuunnitelma.

Taulukko 22 Tavoitetaulukko: Perennahoito.

Taulukko 22 Tavoitetaulukko: Metsien hakkuiden siirtäminen pois lintujen pesimäkaudelta.

Taulukko 24 Tavoitetaulukko: Matkustussääntö.

Taulukko 25 Tavoitetaulukko: Taloudellisen ajotavan koulutus.

Taulukko 26 Tavoitetaulukko: Ympäristöviestintä.

# 1 Johdanto

Erilaiset ympäristöasiat, kuten ilmastonmuutos, ovat nousseet vahvasti esille nykyajan yhteiskunnassa. Vaikutukset ympäristön hyvinvointiin ovat tulleet esille myös eri organisaatioiden sisällä ja kirkko on yksi niistä. Seurakunta voi toiminnallaan ja päätöksillään edesauttaa ilmastonmuutoksen torjumista, toimien samalla esimerkkinä seurakuntalaisille ottamalla vastuun omasta ympäristötoiminnastaan. Kirkon ympäristödiplomi on kevennetty ympäristöjärjestelmä, jota seurakunnat voivat käyttää apuvälineenä ympäristövastuun kantamisessa.

Opinnäytetyön aiheena on ympäristökatselmuksen ja -ohjelman laatiminen Kontiolahden seurakunnalle. Seurakunta hakee Kirkon ympäristödiplomia vuonna 2021 ja tämän työn tarkoituksena on toimia apuna ympäristödiplomin hakuprosessissa. Työssä selvitetään seurakunnan ympäristöön vaikuttava toiminta ja keinot sen vähentämiseksi. Katselmukseen kirjataan ympäristövaikutukset, joista muodostetaan ympäristöohjelma. Ohjelmassa esitetään ympäristötavoitteet ja niiden toteutussuunnitelma tulevalle diplomikaudelle. Lisäksi työssä hyödynnetään aiheen kirjallisuutta sekä lainsäädäntöä.

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Kontiolahden evankelisluterilainen seurakunta. Seurakunta sijaitsee Pohjois-Karjalassa, Itä-Suomessa. Se kuuluu Kuopion hiippakuntaan, joka on yksi yhdeksästä Suomen hiippakunnista (Kuopion hiippakunta 2021). Kontiolahden seurakunta perustettiin v. 1857, mutta sen itsenäinen toiminta alkoi vasta v. 1873 kirkkoherran viran täytyessä. Ennen sitä seurakunta toimi osana Liperin seurakuntaa kappeliseurakuntana. Vuonna 2021 seurakunnassa on yli 11 000 jäsentä ja noin 25 päätoimista työntekijää. (Kontiolahden seurakunta 2021.)

Seurakunnan toimitiloihin kuuluu Kontiolahden kirkonkylän keskustassa sijaitseva seurakuntakeskus (kuva 1), Lehmossa sijaitseva seurakuntakoti ja Höytiäisen rannalla Hirvirannassa sijaitseva kurssi- ja leirikeskus. Seurakuntakeskuksessa ja -kodissa ovat toimistotilat, ja siellä järjestetään myös erilaisia tapahtumia. Leirikeskuksessa pidetään leirejä ja kerhoja. Seurakunnalle kuuluu

myös kuusi käytössä olevaa hautausmaata, jotka sijaitsevat eri puolilla Kontiolah-  
tea. Lisäksi seurakunnalle kuuluu sankarihautausmaa ja veteraanipuisto. (Kon-  
tiolahden seurakunta 2021.)



Kuva 1. Kontiolahden seurakuntakeskus (Kuva: Riikka Mikkonen).

## 2 Ympäristöjohtaminen ja ympäristöjärjestelmät

### 2.1 Ympäristöjohtaminen

Ympäristöjohtaminen tarkoittaa yrityksen tai organisaation johtamista ympäris-  
tönäkökohtien kautta. Ympäristöasioiden tärkeys on kasvanut vuosien saatossa,  
ja ihmiset ovat heränneet asioiden ajatteluun luonnon ja ympäristön merkityksen  
kannalta. Sidosryhmät ja asiakkaat välittävät ympäristön hyvinvoinnista, joten on  
yrityksen kannalta hyödyllistä ottaa ympäristöjohtaminen käyttöön.

Ympäristöjohtaminen perustuu kestäväan kehitykseen. Kestävä kehitys on jatkuvaa yhteiskunnallista muutosta, jonka tarkoituksena on varmistaa hyvät elämisen mahdollisuudet myös tuleville sukupolville (Ympäristöministeriö 2021). Ympäristöjohtamisessa pyritään tasapainoon ympäristön, yhteiskunnan ja talouden välillä. Tämän vuoksi yritykset ovat alkaneet ottamaan käyttöön ympäristöjärjestelmiä. Ympäristöjärjestelmät ovat osa ympäristöjohtamista ja niiden tehtävä on auttaa organisaatioita järjestelmälliseen toimintaan kestävän kehityksen kannalta. (SFS-EN ISO 14004 2015, 5.)

Ympäristöjohtaminen tuo yritykselle taloudellista hyötyä, sillä ympäristöhaittojen ehkäiseminen ja haittojen minimointi etukäteen tulee halvemmaksi kuin niiden korvaaminen jälkikäteen. Tehostamalla toimintaa yritys säästää kustannuksissa. Järjestelmällä voidaan vähentää yrityksen jätemaksuja tai energia- ja raaka-ainekustannuksia. Ympäristöjärjestelmä auttaa yritystä myös varautumaan riski- ja onnettomuustilanteisiin ja säästämään mahdollisissa tappioissa. Kun järjestelmää laaditaan, yritys käy yksityiskohtaisesti läpi kaikki yrityksen toiminnot ja prosessit. Tällöin toiminnot tulevat hyvin tutuksi ja yritys voi parantaa prosessien toimivuutta tiedon avulla. Toimintatapojen ja ohjeistuksen päivittäminen sekä niihin tutustuminen lisää myös yrityksen toimintavarmuutta. Ympäristöjohtaminen antaa ympäristömyönteisen imagon yritykselle ja voi siten nostaa yrityksen kilpailukykyä. (Hämäläinen, Pesonen & Teittinen 2005, 13.)

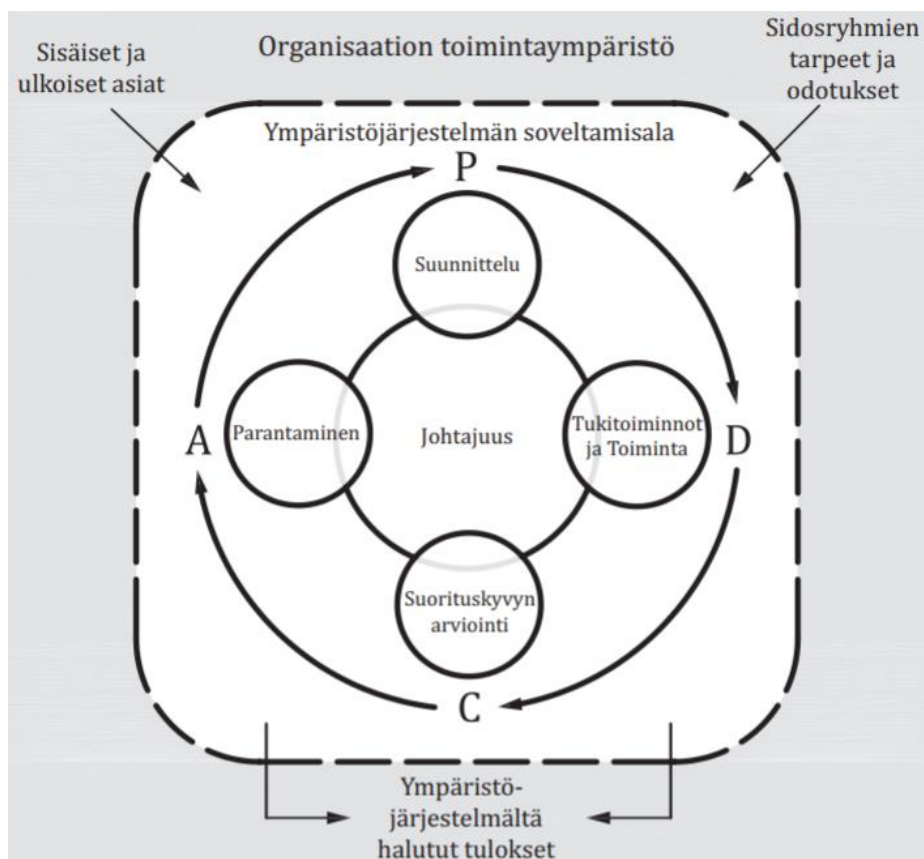
Ympäristöjohtamisessa voi olla enemmän hallittavia asioita kuin ekonomisessa johtamisessa. Tärkeimmät käsiteltävät asiat ovat energia, vesi, päästöt ja muut tuotteet, joita syntyy organisaation prosesseissa. International Organization for Standardization (ISO) on laatinut ympäristöjohtamisen standardit. Standardit ovat suurpiirteisiä, ja niitä voidaan käyttää hyvinkin erilaisiin järjestelmiin. Ympäristöjohtamiseen liittyvät standardit ovat ISO 14001 ja 14004. ISO 14001 esittää laajan kuvauksen ympäristöjärjestelmästä, ja ISO 14004 sisältää tarkemmat ohjeet ympäristöjärjestelmän toteuttamiseen (SFS-EN ISO 14004 2015; SFS-EN ISO 14004 2016).

ISO 14001 -järjestelmällä pyritään organisaatioiden järjestelmälliseen lähestymiseen ympäristöasioiden hallinnassa. Lähestymistapa tarjoaa yrityksen johdolle



apua menestymiseen ja kestäväen kehityksen panostamiseen. Standardi antaa yrityksille viitekehysten ympäristönsuojeluun ja olosuhteiden muutoksiin samalla säilyttäen tasapainon talouteen ja yhteiskuntaan. (SFS-EN ISO 14001, 5.)

ISO 14001 -järjestelmä perustuu PDCA-malliin (plan, do, check, act – suunnittele, toteuta, arvioi, toimi). Mallia käytetään jatkuvan parantamisen saavuttamiseen. Suunnittelussa yritys asettaa ympäristötavoitteet ja -prosessit yrityksen ympäristöpolitiikan mukaan. Toteuttamisessa yritys ottaa prosessit käyttöön suunnitellusti. Arviointi tarkoittaa prosessien seuranta sekä niiden vertaamista ympäristöpolitiikkaan. Siihen kuuluu myös raportointi seurannan tuloksista. Viimeinen osa on toiminta, jossa ryhdytään toimenpiteisiin jatkuvan parantamisen takamiseksi. (SFS-EN ISO 14001, 6.) PDCA-mallin sitoutuminen ympäristöjärjestelmään näkyy kuvassa 2.



Kuva 2. PDCA-malli ISO 14001 järjestelmän suhde. (ISO 14001 2015, 6)

EMAS (Eco-Management and Audit Scheme) on vapaaehtoinen ympäristöjärjestelmä, joka perustuu EU:n asetukseen (EY) N:o 1221/2009. Se koostuu ISO 14004 -ympäristöjärjestelmästä sekä EMAS-selonteosta. Järjestelmään voivat

liittyä EU- ja ETA-alueella toimivat yritykset, sekä tietyin edellytyksin myös ETA-alueen ulkopuoliset yritykset. Ympäristöjärjestelmän tarkoituksena on auttaa organisaatiota tunnistamaan toimintansa ympäristövaikutukset ja toimia järjestelmällisesti päästöjen, energian ja jätteiden vähentämiseksi. Ympäristövaikutusten vähentämisellä pyritään myös toiminnan tehostamiseen ja kustannuksien vähentämiseen. Organisaatiolla ei tarvitse olla sertifioitua ISO 14001 järjestelmää, mutta järjestelmän tulee olla ISO 14001:n mukainen. (Ympäristö 2020.)

EMAS-selonteossa raportoidaan ympäristövaikutusten kehitys. Selonteko pitää olla sidosryhmien saatavilla. EMAS-selonteosta näkyy organisaation ympäristöpolitiikka, ympäristöohjelma, ympäristöjärjestelmä sekä ympäristösuojelun tason parantuminen. Selonteko laaditaan joka kolmas vuosi. (Ympäristö 2020.) EMAS-järjestelmän ja ISO 14004 järjestelmän yksi keskeisistä eroista on EMAS-selonteko, sillä EMAS vaatii julkista ympäristöraportointia ja ISO 14001:ssa raportointi on vapaaehtoista. (Pohjola 2003, 64.)

Ympäristökatselmus on keskeinen osa ympäristöjärjestelmän kehittämistä. Katselmuksella saadaan selville, millaisella tasolla ympäristöasiat ovat sillä hetkellä yrityksessä. Sen avulla löydetään yrityksen vahvuudet ja heikkoudet ympäristövaikutuksien suhteen ja siten tiedetään, mihin yrityksen täytyy panostaa ympäristötyössään. Yleisesti katselmus toteutetaan tarkastuslistoilla, haastatteluilla, mittauksilla sekä edellisten katselmuksien tuloksilla. ISO 14001 mukaan ympäristökatselmus ei ole pakollinen, mutta sitä suositellaan tehtäväksi. EMAS-rekisteröintiä varten vaaditaan ympäristökatselmus, jos sellaista ei ennestään ole. (Hämäläinen ym. 2005, 41.) Ympäristökatselmus voidaan tehdä yrityksen sisäisesti tai sen voi suorittaa ulkopuolinen asiantuntija.

Ympäristöohjelma on ympäristötekojen toteuttamissuunnitelma yritykselle, jossa kerrotaan yksityiskohtaisesti yrityksen tavoitteet ja toteuttamismenetelmät asetetuille ympäristötavoitteille. Ympäristötavoitteet perustuvat ympäristökatselmuksessa löydettyihin ympäristönäkökohtiin. (Hämäläinen ym. 2005, 49.) Ohjelmassa kerrotaan tavoitteet ja osatavoitteet, niiden aikataulu, resurssit, vastuuhenkilöt ja mittarit. Ohjelmaa käytetään organisaation ympäristötavoitteiden toteuttamiseen.

## 2.2 Kevennetty ympäristöjärjestelmä

Kevennetyt ympäristöjärjestelmät ovat tietyille toimialoille luotuja ympäristöjärjestelmien pohjia, joita voidaan soveltaa toimialan organisaatioiden käyttöön. Ne ovat vähemmän vaativia kuin ISO 14001- tai EMAS- ympäristöjärjestelmät, ja niiden käyttöönotto voi olla helpompaa. Kevennetyt ympäristöjärjestelmät sopivat myös pienemmille organisaatioille. (Euroopan unionin julkaisutoimisto 2021.) Kevennetyjä ympäristöjärjestelmiä ovat muun muassa Kirkon ympäristödiplomi, Ekokompassi sekä Eco-lighthouse.

Ympäristöjärjestelmässä määritetään kriteerit, joiden mukaan toimiessa organisaatio voi parantaa ympäristövaikutuksiaan. Näihin yleisesti kuuluu ympäristövastaavan nimeäminen, ympäristöpolitiikan laatiminen ja siihen sitoutuminen, sekä ympäristöasioiden ajattelemisen toiminnassa. Ympäristöjärjestelmä päivitetään yleensä vuosittain tai muutaman vuoden välein. Ympäristöjärjestelmän säännöllinen katselmoiminen edistää järjestelmän tehokkuutta. (Ekokompassi 2020.)

Kevennetyt ympäristöjärjestelmät mukailevat useasti ISO 14001 standardeja. Kevennetyssä järjestelmissä ei vaadita ISO-sertifiointia, mutta järjestelmät luovat pohjan yrityksen ympäristötyölle ja mahdolliselle täysilaaajuiselle ympäristöjärjestelmälle. Kevennetyt ympäristöjärjestelmät ovat usein myös samankaltaisia EMAS-järjestelmien kanssa, sillä ympäristötyöstä raportointi on monesti tärkeä osa järjestelmän ylläpitoa.

Yrityksen johdon tulee olla sitoutunut ympäristöjärjestelmään, eikä se saa olla erillään muusta yrityksen toiminnasta. Johdon sitoutuminen ympäristöjärjestelmään on tärkeää haluttujen tuloksien saavuttamiseksi. Aktiivinen osallistuminen niin johdon kuin henkilöstön osalta vaikuttaa ympäristöjärjestelmän toimintaan kriittisesti. (Kirkkohallitus 2012, 18.)

### 2.3 Kirkon ympäristödiplomi

Kirkon ympäristödiplomi on seurakuntia varten laadittu ympäristöjärjestelmä, jonka tarkoituksena on ohjeistaa kirkkoa ympäristöystävällisempään toimintaan. Sitä voidaan hyödyntää osana kestävästä kehitystä sekä hiilineutraalia kirkkoa. Kirkon ympäristöjärjestelmä perustettiin vuonna 2001 ja sen uusin versio julkaistiin syyskuussa 2020. Voimassaolo ympäristödiplomille on sen myöntämivuoden loppuun ja seuraavat neljä vuotta, jonka jälkeen diplomia on haettava uudestaan. (Suomen ev.lut. kirkko 2021.)

Suomen evankelisluterilaisen kirkon tavoitteena on olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Ympäristödiplomi auttaa tavoitteeseen pääsyssä ja nostaa ympäristötietoisuutta seurakunnissa. Järjestelmän tarkoitus ei ole vain saada diplomia, vaan käyttää ympäristödiplomia välineenä toiminnan kehittämiseen. Kirkon ympäristödiplomilla halutaan lisätä heräneeisyyttä ympäristöasioista. Diplomi helpottaa ympäristötyön mukaan ottamista seurakunnan jokapäiväiseen toimintaan. Siksi ympäristöjärjestelmä vaatii koko organisaatiota olemaan sen rakentamisessa mukana. (Suomen ev.lut. kirkko 2021.)

Ympäristödiplomi on jaettu osiin työalojen mukaan. Jokaisella osa-alueella on pakolliset minimikriteerit, jotka seurakunnan pitää toteuttaa, sekä pisteytettävät ympäristötoimet. Pisteitä saa sen mukaan, kuinka suuritöisiä ympäristöteot ovat seurakunnalle. Minimikriteerien täyttymisen lisäksi seurakunnan pitää saada yhteensä 100 pistettä pisteytettävistä ympäristöteoista diplomin saamiseksi. Osa tehtävistä on jatkuvia ja osa pitää suorittaa uudelleen diplomia uusiessa. (Suomen ev.lut. kirkko 2021.)

Tämän työn katselmuksessa käytetään vuoden 2012 Kirkon ympäristödiplomien käsikirjapainosta ja ympäristöohjelmassa 2020 painosta. Käsikirjan uusi painos julkaistiin syyskuussa 2020, jolloin ympäristökatselmus oli jo valmistunut. Ympäristöohjelma laadittiin uuden painoksen mukaan, jotta seurakunnan on helpompi jatkaa ympäristödiplomian seuraavalla kaudella.

## Ympäristödiplomin laadinta- ja hakuprosessi



Kuva 3. Ympäristödiplomin laadinta- ja hakuprosessi (Kirkkohallitus 2012)

Kirkon ympäristödiplomin haku alkaa seurakunnan päätöksestä hakea diploma. Kuvassa 3 esitellään ympäristödiplomin haun prosessi. Seurakunnan johdon sekä työntekijöiden täytyy olla mukana diplomin haussa ja ympäristöjohtamisen tuomisessa organisaatioon. On tärkeää, että seurakunnan johto on tukena ympäristödiplomin valmistamisessa, sillä kyse on seurakunnan toiminnan kehittämistä. Seurakunta perustaa ympäristötyöryhmän diplomin hakuprosessia varten sekä seurakunnan ympäristötyön ylläpitämiseen. Ryhmään valitaan laajasti työntekijöitä seurakunnan eri aloilta. Esimerkiksi taloushallinnon ja kiinteistöhuollon edustajat ovat tärkeitä työryhmän jäseniä prosessiin liittyvien toimialojen takia. (Kirkkohallitus 2012, 19.)

Ympäristöryhmän ensimmäinen tehtävä on sisäinen ympäristökatselmus, jonka pohjalta ympäristöohjelma laaditaan. Sisäisessä ympäristökatselmuksessa käydään läpi kaikki seurakunnan toiminnot ja niiden mahdolliset ympäristövaikutukset. Kontiolahden seurakunnan ympäristödiplomin sisäinen ympäristökatselmus on delegoitu Karelia-ammattikorkeakoulun opiskelijoille.

Työryhmä voi delegoida selvitysten tekemisen ulkopuoliselle asiantuntijalle ja ottaa työtä ohjaavan roolin. Tällöin tämä henkilö haastattelee tehtäväalueiden vastuuhenkilöitä. Yksi mahdollisuus on teettää ympäristökatselmus yhteistyössä esimerkiksi ympäristöalan oppilaitosten ja opiskelijoiden kanssa ja saada näin lisää asiantuntemusta hankkeeseen. (Kirkkohallitus 2012, 21.)

Kirkon ympäristövaikutuksien selvityksen tekijät tutustuvat aiheeseen liittyvään aineistoon ja valmistavat listat tarvittavista tiedoista ympäristökatselmuksen tekemiseen. Ympäristödiplomin ohjekirjasta löytyy lista tarkistettavista asioista. Ympäristödiplomin sisältämät toimialat ovat muuttuneet uudessa versiossa (taulukko 1).

Taulukko 1. Ympäristödiplomin sisältämät toimialat 2012 ja 2020 ohjeiden mukaan (Kirkkohallitus 2012; Suomen evankelisluterilainen seurakunta 2021).

Ympäristödiplomin toimialat 2012	Ympäristödiplomin toimialat 2020
Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestelmän hallinta	Ympäristödiplomi
Toiminta ja talous	Toiminta ja talous
Ympäristökasvatus	Ympäristökasvatus
Jätehuolto	Jätehuolto ja kiertotalous
Siivous	Ruoka ja keittiöt
Energia ja rakentaminen	Energia ja kiinteistöt
Ruoka ja keittiöt	Hautausmaat ja viheralueet
Toimistot	Metsät ja muut luontoalueet
Hautausmaat ja viheralueet	Liikenne

Leiri- ja kurssikeskukset	
Metsät	
Liikenne	

Seurakunta hakee kirkkoneuvoston hyväksyntää ympäristöohjelmaan ohjelman valmistuttua. Tuomiokapitulilta tulee auditoija, joka auditoi seurakunnan toiminnan ja laatii auditointiraportin. Seurakunnan auditointi sekä lähetyksen käsittely kestävät noin kolme kuukautta. Kirkkohallitus päättää ympäristöjärjestelmän hyväksymisestä auditoijan lausunnon perusteella. Kirkkohallituksen hyväksynnän jälkeen seurakunta tekee ympäristötyötä ympäristöohjelman mukaan seuraavat viisi vuotta. (Suomen ev.lut. kirkko 2021.)

## 2.4 Hiilineutraali kirkko

Maapallon ilmasto on lämmennyt viimeisten vuosikymmenten aikana, mikä vaikuttaa sekä maassa että ilmakehässä. Ilmastonmuutokseen halutaan vaikuttaa maailmanlaajuisesti niin, että myös tulevilla sukupolvilla olisi mahdollisuus hyvään elämään. Pariisissa vuonna 2015 solmitun ilmastopimuksen tavoitteena on ehkäistä maapallon keskilämpötilan nousemista ja edesauttaa kontrolloimaan lämpenemistä erilaisin toiminnoin. Lisäksi sopimuksen päämääränä on tavoittaa kasvihuonepäästöjen huippu niin nopeasti kuin mahdollista, sekä vähentää päästöjä huipun tavoittamisen jälkeen niin, että tuotetut kasvihuonekaasupäästöt ja -nielut olisivat tasapainossa. (Ympäristöministeriö 2021.)

Suomen energia- ja ilmastostrategiaan kuuluu kolme perusulottuvuutta, joiden avulla pyritään siirtymään hiilineutraaliin yhteiskuntaan (Valtioneuvosto 2017, 14). Hiilineutraali yhteiskunta on yhteiskunta, jossa tuotetaan kasvihuonepäästöjä ainoastaan sen verran kuin se kykenee niitä sitomaan (Berninger 2012,17). Energiajärjestelmän kuuluu olla kustannustehokas niin, että kansantalouden kasvu on mahdollista. Lisäksi siihen sisältyy kasvihuonepäästöjen ja ympäristön näkökulmasta kestävä ja riittävä toimitusvalmius. (Valtioneuvosto 2017, 14.) Suomi osallistuu ilmastopimukseen omalla kansallisella ilmastopolitiikallaan, johon kuuluu ilmastolaki (609/2015). Ilmastolain 6. §:n 3 momentin mukaan Suo-

men on supistettava päästöjä noin 80 prosenttia vuoteen 2050 mennessä verrattuna vuoteen 1990. Kansallisiin tavoitteisiin kuuluu myös, että Suomi olisi hiilineutraali vuonna 2035 ja hiilinegatiivinen sen jälkeen (Ympäristöministeriö 2021).

Monet Suomen kaupungit ja kunnat ovat laatineet hiilineutraaliustavoitteet tuleville vuosille. Kirkko osallistuu Suomen hiilineutraaliin tavoitteeseen omalla panostuksellaan sitoutumalla kirkon energia- ja ympäristöstrategiaan. Strategian pohjana on Kirkon ilmasto-ohjelma Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus. Ilmasto-ohjelman tarkoituksena on ohjeistaa seurakuntaa ja seurakuntalaisia parempaan elämään. Kirkon strategian tarkoituksena on olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteen saavuttamiseksi kirkon on vähennettävä kasvihuonekaasuja 80 % nykyisestä tasosta ja loput 20 % kompensoidaan. (Suomen ev.lut. kirkko 2021.)

Kirkon aiheuttamia päästöjä ja nieluja ei olla kartoitettu vielä perusteellisesti. Arvion mukaan valtaosa kirkon toiminnan aiheuttamista päästöistä tulee kiinteistöjen lämmityksestä ja sähkönkulutuksesta. Lisäksi päästöjä syntyy muun muassa liikenteestä ja erilaisista hankinnoista. Esimerkiksi Kontiolahden seurakunnalla päästöjä syntyy Hirvirannan leirikeskuksen lämmittämisestä ja sinne kuljetettavien hankintojen takia.

Kirkko voi vähentää kasvihuonekaasuja erilaisin toiminnoin. Ilmakehässä olevia hiilidioksidipäästöjä voidaan vähentää esimerkiksi metsien avulla, jotka toimivat hiilinieluinä. Suomen metsistä noin 0,7 % kuuluu seurakuntien omistukseen. Myös seurakuntien ympäristötoiminnasta aiheutuvien kasvihuonekaasujen kartoittaminen auttaa vähentämään päästöjen määrää. Päästöjen kartoittaminen onnistuu kirkon oman kiinteistöjärjestelmä Basiksen avulla, minkä tarkoituksena on kartoittaa seurakuntien kiinteistöjen energiankulutustiedot ja sitä kautta selvittää päästöjen määrät. Tärkeänä välineenä hiilineutraaliuteen on myös kirkon ympäristödiplomi, joka ohjeistaa seurakuntien toimintaa ympäristöystävällisempään suuntaan. (Suomen ev.lut. kirkko 2021.)



Kirkko on asettanut yhteiset tavoitteet seurakunnille, joiden tarkoituksena on ohjeistaa seurakuntien toimintaa hiilineutraaliin kirkkoon. Näihin tavoitteisiin kuuluu kiinteistöjen ja toiminnan hiilidioksidin vähentäminen, päästöjen kompensointi, kirkon toimiminen aktiivisesti yhteiskunnallisena toimijana ja keskustelijana sekä seurakunnan ja kirkon keskushallinnon sitoutuminen ilmastotyöhön. Tavoitteisiin pääsemiseen on porrastetusti suosituksia, joiden mukaan seurakunnat voivat vähentää kasvihuonekaasuja toiminnassaan. Suositukset ovat määritelty vuosien mukaan, jotta tavoitteet olisivat mahdollisia. Näihin päästöjä vähentäviin suosituksiin kuuluu esimerkiksi öljylämmityksestä ja fossiilisista polttoaineista luopuminen vuoteen 2025 mennessä. (Suomen ev.lut. kirkko 2021.)

### **3 Ympäristötyöhön liittyvä lainsäädäntö**

Organisaation on tunnettava toimintaansa liittyvät ympäristölainsäädännön kohdat ja muut ympäristöasioihin kohdistuvat velvoitteet. Lisäksi on seurattava lainsäädännön kehittymistä ja muutoksia. (Hämäläinen ym. 2005, 29.) Kontiolahden seurakunnan ympäristötyöhön liittyviin lainsäädäntöihin kuuluu:

- Jätelaki (646/2011)
- Kemikaalilaki (599/2013)
- Kirkkolaki (1054/1993)
- Luonnonsuojelulaki (1096/1996)
- Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)
- Metsälaki (1093/1996)
- Vesilaki (587/2011)
- Ympäristönsuojelulaki (527/2014).

Seurakunnan jätehuollon järjestämiseen vaikuttavat kunnan jätehuoltomääräykset sekä jätelaki (646/2011). Lain tavoitteena on vähentää jätteistä ja jätehuollosta aiheutuvaa haittaa terveydelle ja ympäristölle. Tarkoituksena on myös taata toimiva jätehuolto, jonka avulla voidaan vähentää roskaamista ja jätteiden määrän haitallisuutta. Lisäksi lain avulla lisätään luonnonvarojen kestäväää käyttöä.

Jätelain 8. §:n mukaan ensisijaisesti pyritään vähentämään jätteiden syntyä ja toissijaisesti kierrättämään se. Jos jätteiden uudelleen käyttäminen, kierrättäminen tai muulla tavalla hyödyntäminen ei ole mahdollista, viimeisenä toimenä jätteet on loppukäsiteltävä.

Kemikaalilaki (599/2013) ohjaa seurakunnan toimintaa hautausmaiden hoidossa sekä toimitilojen siivouksessa. Lain tavoitteena on turvata terveys ja ympäristö kemikaalien aiheuttamilta uhilta ja haitoilta. Säädöksen 14. luvun 19. §:n mukaan yleisiin periaatteisiin kuuluu, että toiminnassa ollaan tietoisia käytettävien kemikaalien terveys- ja ympäristövaikutuksista. Lisäksi käytettävien kemikaalien terveys- ja ympäristöhaitat huomioidaan aineiden määrässä ja vaarallisuudessa.

Kontiolahden seurakunnalla on vanhoja kirkollisia rakennuksia, joihin soveltuu kirkkolaki (1054/1993). Kirkkolain 14. luvun 5. §:n mukaan seurakunnan on suojeltava kirkollisia rakennuksia, jotka ovat rakennettu ennen vuotta 1917. Ennen vuotta 1917 rakennetut kirkollisrakennukset ovat osa kirkollisen kulttuuriympäristön kulttuuriperintöä. Lain tarkoituksena on vaalia kulttuuriperinnön ominaisluonnetta ja erityispiirteitä sekä edistää kulttuurillisesti kestävää hoitoa ja käyttöä.

Luonnonsuojelulaki (1096/1996) on mukana seurakunnan ympäristöön vaikuttavissa päätöksissä. Lain tarkoituksena on varjella luontoa ja sen monimuotoisuutta niin, että se kuitenkin sallii kestäväen luonnonvarojen käyttämisen. Lakiin kuuluu muun muassa luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen sekä luonnon kauneuden ja sen maisema-arvojen vaaliminen. Laki myös tukee luontoharrastamista ja luonnonvarojen kestävää käyttöä sekä edistää tutkimuksia.

Seurakunnan on noudatettava rakennusprojekteissaan tai maankäytössään maankäyttö- ja rakennuslakia (132/1999), jonka tarkoitus on mahdollistaa hyvä elinympäristö. Laki tukee alueiden kestävää ekologista, taloudellista, sosiaalista ja kulttuurillista käyttöä ja kehitystä. Se myös varmistaa osallistumismahdollisuuksien asioiden valmisteluun, suunnitteluun ja vuorovaikutukseen ja asioiden tiedottamiseen.

Seurakunnalla on metsäalueita, joiden kestävä hoito ja käyttö on seurakunnan vastuulla. Seurakunnan metsänhoitoon sovelletaan metsälakia (1093/1996), jonka tavoitteena on edistää metsien kestävä hoitoa ja käyttöä taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti. Kestävän hoidon ja käytön avulla metsät antavat hyvän tuotannon samalla kun niiden biologinen monimuotoisuus säilytetään. Metsälain 4a §:n mukaan metsänomistajalla on oltava metsäsuunnitelma, joka sisältää ajankohtaisen tiedon metsien puuvaroista, tilasta, luontoarvoista sekä hoitoa ja käyttöä koskevista asioista.

Kurssi- ja leirikeskus sijaitsee Höytiäisen järven rannalla, jolloin seurakunnan toiminnassa voi olla vaikutusta vesistöön. Vesilaki (587/2011) ohjeistaa vesivarojen ja -ympäristön taloudellisesti, yhteiskunnallisesti ja ekologisesti kestäväan käyttöön. Lain tarkoituksena on parantaa vesivarojen ja -ympäristön tilaa ehkäisemällä ja vähentämällä vedestä ja vesiympäristön käytöstä aiheutuvia haittoja.

Monissa seurakunnan päätöksissä ja toiminnoissa ympäristöasiat ovat vahvasti mukana. Ympäristöön vaikuttavaan toimintaan kuuluu ympäristösuojelulaki (527/2014), joka torjuu ympäristölle haitallista toimintaa tukien samalla ympäristön kestävää kehitystä. Ympäristölle haitalliseen toiminnan torjumiseen kuuluu muun muassa estää ympäristön pilaantuminen ja sen aiheuttamat vaarat, päästöjen vähentäminen, ilmaston muutoksen ehkäiseminen sekä muiden ympäristöongelmien torjunta. Laki myös tukee luonnontaloudellisesti kestävä ja monimuotoista ympäristön käyttöä sekä jätteiden määrän vähentämistä ja niistä aiheutuvia haitallisia vaikutuksia.

## 4 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

### 4.1 Tarkoitus ja tutkimustehtävät

Opinnäytetyön tavoitteena on kirkon ympäristödiplomin vaatimukseen soveltuvan ympäristöohjelman laatiminen. Ympäristödiplomin ohjeiden mukaan seurakunnan pitää toteuttaa ympäristökatselmus ja laatia ympäristöohjelma. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on täyttää katselmoinnin ja ohjelman vaatimukset.

Ympäristöohjelman laatimista varten seurakunnalle pitää tehdä sisäinen ympäristökatselmus. Katselmuksessa käydään läpi kaikki seurakunnan sisäiset toiminnot ja niiden ympäristövaikutukset. Ympäristökatselmuksen tavoitteena on löytää seurakunnan toiminnan ympäristövaikutuksiin liittyvät toiminnot ja parantamiskohteet.

Sisäisessä ympäristökatselmuksessa:

- käydään läpi seurakunnan toiminnot ja saadaan kokonaiskuva toiminnasta. Mitä perusteellisemmin katselmus tehdään, sen paremmin ympäristöohjelma sopii organisaatiolle.
- löydetään ympäristövaikutukset sekä toiminnan heikkoudet ja vahvuudet.
- raportoidaan tuloksista seurakunnalle.

Ympäristöohjelman tavoitteena on seurakunnan ympäristötavoitteiden laatiminen sekä niiden toteuttamissuunnitelma. Tavoitteet päätetään ympäristökatselmuksen pohjalta. Ohjelman tavoite on soveltua ympäristödiplomin vaatimukseen niin, että sitä voidaan käyttää ympäristödiplomihaussa vuonna 2021.

Ympäristöohjelman tavoitteina on:

- arvottaa ympäristövaikutukset
- laatia ympäristötavoitteet katselmuksen pohjalta
- kysyä seurakunnan ympäristötyöryhmän näkemykset tavoitteista ja tehdä työstä sopiva Kontiolahden seurakunnalle
- suunnitella toteuttamissuunnitelma ympäristötavoitteille

- kirjoittaa ympäristöohjelma, jota seurakunta voi noudattaa seuraavana ympäristödiplomikautena. Ympäristöohjelman tavoitteena on soveltua kirkon ympäristödiplomin vaatimuksiin niin, että sitä voidaan käyttää ympäristödiplomihaussa.

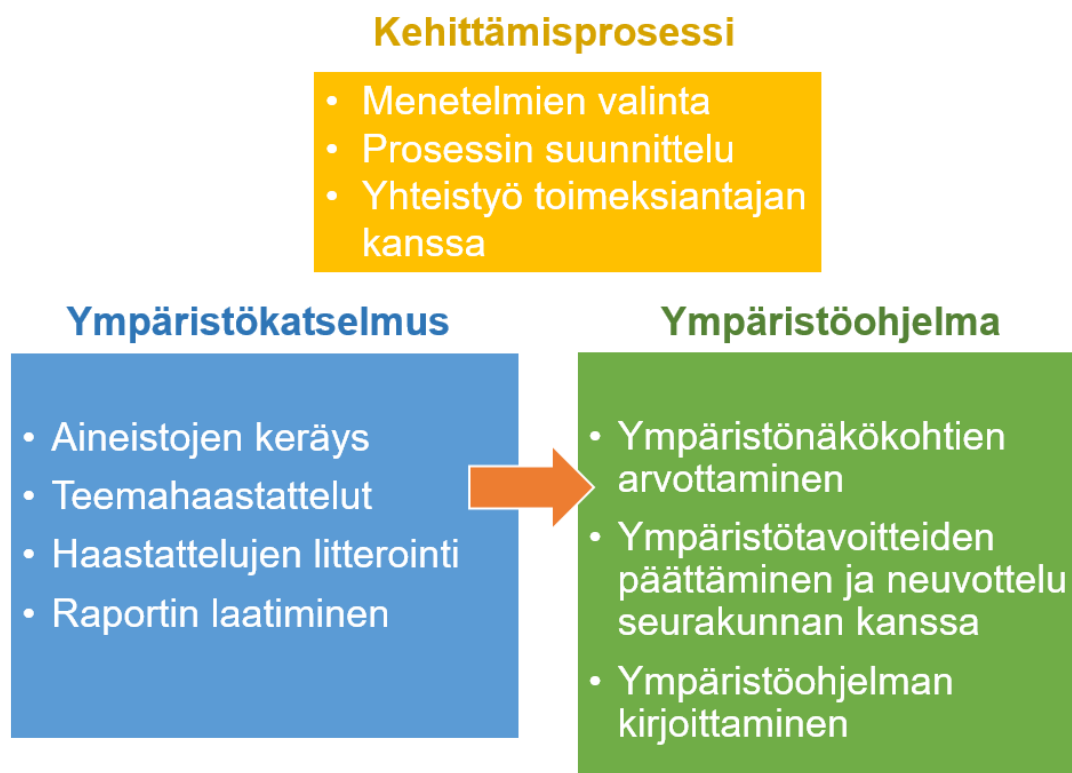
## 4.2 Kehittämisprosessi ja aiheen rajaus

Opinnäytetyön kehittämisprosessi voidaan jakaa kolmeen osaan (kuva 4). Kehittämisprosessi alkoi ympäristökatselmuksen suunnittelemisella ja tiedonhauilla. Toteutus suunniteltiin ympäristödiplomin käsikirjan pohjalta ja aineiston hankintamenetelmäksi valittiin teemahaastattelut. Teemahaastattelut jaettiin kirkon ympäristödiplomin osa-alueiden mukaan, ja haastattelut järjestettiin Kontiolahden seurakunnan toimialueiden vastuuhenkilöille. Haastattelut pidettiin Kontiolahden seurakuntatalolla tai videopuhelun välityksellä. Katselmuksen haastattelut nauhoitettiin ja nauhoitukset litteroitiin myöhemmin. Katselmus esitettiin seurakunnan ympäristötyöryhmälle ja mahdolliset muutosehdotukset kirjattiin raporttiin.

Seurakunnalle laadittiin ympäristötavoitteet katselmuksen tuloksien pohjalta. Tavoitteet perustuivat ympäristödiplomin käsikirjaan. Tärkeimpänä pidettiin minimikriteerien täyttymistä, jotta seurakunnan on mahdollista saada ympäristödiplomi (liite 1). Tavoitteiden suunnittelussa kysyttiin seurakunnan jäsenten mielipiteitä tavoitteiden tärkeydestä ja toteuttamismahdollisuuksista. Tavoitteista tehtiin lista, jonka seurakunnan ympäristötyöryhmä kävi läpi ja hyväksyi (liite 2). Valintoja tehtäessä täytyi ottaa huomioon myös ympäristödiplomin pisteytys. Ympäristödiplomin saamiseksi seurakunnan täytyy saada 100 pistettä, joten tavoitteet valittiin pistemäärän täyttymiseksi (liite 2).

Ympäristöohjelman laatiminen alkoi, kun seurakunta oli hyväksynyt tavoite-ehdotuksen. Ohjelmassa esitetään tavoitteet, tavoitteiden mittarit, päämäärät, resurssit, aikataulut ja vastuuhenkilöt. Tavoitesuunnitelman toteuttamiseksi otettiin yhteyttä seurakuntaan ja varmistettiin, että suunnitelma on mahdollinen. Ohjelma esitettiin seurakunnalle kokouksessa ja muutosehdotukset otettiin huomioon.

Ympäristökatselmuksesta ja -ohjelmasta tehdään yhtenäinen raportti, joka annetaan Kontiolahden seurakunnalle. Raportissa on katselmus, ohjelma sekä täytetyt pisteytystaulukot tavoitteiden helppoa seuraamista varten.



Kuva 4. Opinnäytetyön kehittämisprosessi.

Ympäristökatselmus rajattiin ympäristödiplomin käsikirjan sisältämiin aiheisiin, jotka olivat: toiminta ja talous, ympäristökasvatus, jätehuolto, siivous, energia ja rakentaminen, ruoka ja keittiöt, toimistot, hautausmaa ja viheralueet, leiri- ja kursikeskukset, metsät, sekä liikenne. Rajauksen sisään otettiin mukaan myös ympäristöviestintä, joka saatiin kirkon ympäristödiplomin käsikirjan uuden painoksen luonnoksesta. Katselmuksessa pyrittiin pysymään näissä aiheissa, jotta työstä ei tule liian laaja. Työssä käytetyt valmisaineistot ovat vuosilta 2019 - 2020 lukuun ottamatta Kontiolahden seurakunnan kiinteistöstrategiaa, joka on vuodelta 2017.

Ympäristöohjelmaan kirjattiin sisällöltään tärkeimmät osat. Näihin kuuluvat ympäristötavoitteet, tavoitteiden selitykset sekä toteuttamissuunnitelma. Ohjelman

sisältö rajoittuu Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan uuteen painokseen. Ohjelmaan valittiin sopivimmat tavoitteet, jotka auttavat seurakuntaa saamaan ympäristödiplomin.

## **5 Aineisto ja menetelmät**

### **5.1 Aineiston hankinta**

Tämä opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus. Aineiston ja haastateltavien henkilöiden määrä perusteltiin kattavan tiedon perusteella. Aineiston hankinta suoritettiin ottamalla yhteyttä Kontiolahden seurakuntaan sähköposteilla, puheluilla, tapaamisilla sekä etäpalavereilla. Lisäksi aineiston hankintaan liittyivät vierailut toimipaikassa. Keskeisenä yhteydenpitovälineenä käytettiin sähköpostia, jonka kautta kysyttiin kysymyksiä ja sovittiin tapaamisista. Seurakunnan ympäristötyöryhmän kanssa pidettiin kokouksia, joissa esiteltiin ympäristökatselmuksen ja -ohjelman edistymistä sekä kysyttiin seurakunnan mielipiteitä ja ehdotuksia työn suhteen. Kokoukset järjestettiin prosessin eri vaiheissa ympäristötyöryhmän jäsenten ja opinnäytetyön tekijöiden kanssa niin, että ajoitus sopi molemmille osapuolille. Kokouksia pidettiin kuusi.

Ympäristökatselmuksen aineiston hankinta toteutettiin seurakunnan sisäisillä haastatteluilla. Haastattelupohjana käytettiin Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan 2012-laitosta, josta jäsennettiin haastattelun kysymykset eri toimialoille. Käytössä oli myös luonnos Kirkon ympäristödiplomin käsikirjasta 2020, joka saatiin Suomen evankelisluterilaisen kirkon ympäristötyön yhdyshenkilöiltä. Ympäristökatselmuksen alustava versio valmistui syksyllä, mutta uuden ympäristödiplomin käsikirjan ilmestyttyä seurakunnalle lähetettiin sähköpostilla täydentävät kysymykset katselmukseen. Täydentäviin kysymyksiin vastasi myös Kontiolahden seurakunnan uusi vs. talouspäällikkö, Rauni Ikonen.

Haastattelumuotona käytettiin teemahaastatteluja, joita pidettiin 15 seurakunnan eri toimialojen henkilöille. Eri aiheiden kysymyksiä kysyttiin useilta henkilöiltä vastausten vahvistamiseksi, ja yhdessä haastattelussa saattoi olla useita aiheita. Haastattelukysymykset lähetettiin haastateltaville sähköpostilla etukäteen, ja haastattelut pidettiin joko tapaamisella tai videopuhelulla. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin myöhemmin. Seurakunnalta saatiin myös valmisaineistoja ympäristökatselmuksen täydentämiseksi.

Ympäristökatselmuksen lähteinä toimivat Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, valmisaineistot sekä teemahaastattelut (taulukko 2). Työssä hyödynnetyistä aineistoista osa on Kontiolahden seurakunnalta saatua valmisaineistoa, jota hyödynnettiin muun muassa ympäristökatselmuksessa. Seurakunnalta saatua valmisaineistoon kuuluu seurakunnan hankintaohje, ympäristökasvatussuunnitelma, sijoittamisen periaatteet, tilinpäätös 2019, talousarvio ja toimintasuunnitelma 2020 sekä kiinteistöstrategia. Työn teoriaosioon kerättiin tietoa aihealueen kirjallisuudesta ja eri internet-sivustoilta. Työssä käytettiin muun muassa Suomen evankelisluterilaisen kirkon ja Kontiolahden seurakunnan internet-sivuja. Teoriaosiossa käytettiin myös Valtioneuvoston ja ministeriön internet-sivustoja. Kirjallisuudessa hyödynnettiin ympäristöjärjestelmiin liittyvää kirjallisuutta ja hiilineutraaliudesta kertovaa aineistoa. Ympäristöjohtamisessa keskityttiin ympäristöjärjestelmiin ja etenkin ISO 14001- ja EMAS-järjestelmiin sekä kevennettyihin ympäristöjärjestelmiin. Lisäksi työhön otettiin mukaan ympäristöaiheeseen liittyvää lainsäädäntöä.



Taulukko 2. Katselmuksen teemahaastatteluiden aiheet sekä haastateltavat.

<b>Toiminta ja talous</b>	Juvonen, M. vs. Talouspäällikkö
<b>Ympäristökasvatus</b>	Muhonen, J. II Kappalainen
<b>Jätehuolto</b>	Martikainen, H. Seurakuntamestari, Björn, S. Vahtimestari
<b>Siivous</b>	Björn, S. Vahtimestari
<b>Energia ja rakentaminen</b>	Juvonen, M. vs. Talouspäällikkö, Martikainen, H. Seurakuntamestari
<b>Ruoka ja keittiöt</b>	Björn, S. Vahtimestari
<b>Toimistot</b>	Juvonen, M. vs. Talouspäällikkö
<b>Hautausmaat ja viheralueet</b>	Martikainen, H. Seurakuntamestari
<b>Leiri- ja kurssikeskus</b>	Martikainen, H. Seurakuntamestari
<b>Metsät</b>	Juvonen, M. vs. Talouspäällikkö
<b>Liikenne</b>	Reinikainen, J. Kirkkoherra
<b>Ympäristöviestintä</b>	Ympäristöviestintä oli osa kaikkia haastatteluja.
<b>Diakonia</b>	Mutikainen, S. Diakonissa.
<b>Kirkkoherran haastattelu</b>	Reinikainen, J. Kirkkoherra
<b>Hallituksen jäsenten haastattelu</b>	Harinen, J. & Parkkonen, A.

## 5.2 Ympäristövaikutuksien arvottaminen

Ympäristövaikutukset arvotettiin Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan 2020 ohjeiden mukaan. Ympäristöteot on jaettu käsikirjassa minimikriteereihin ja pisteytykseen. Tärkeimpänä arvotuksessa pidettiin käsikirjan minimikriteereitä. Minimikriteerit ovat pakollisia ympäristötoimia, jotka seurakunnan on täytettävä ympäristödiplomia varten. Tavoitteiden valinta aloitettiin etsimällä seurakunnalta puuttuvat minimikriteerit.

Minimikriteerien lisäksi seurakunta tarvitsee 100 pistettä ympäristöteoista ja -toimista ympäristödiplomin pisteytysosiosta. Pisteyttämisen perusta tulee ympäristödiplomin käsikirjasta, jossa eri aihealueilla on omat pisteytysosiot. Pisteiden

määrään vaikuttaa tekojen laajuus ja merkittävyys. Pisteytettävien ympäristötoimien arvottaminen perustui seurakunnan ympäristötyöryhmän toiveisiin, toteutavuuteen sekä ympäristövaikutusten merkittävyyteen. Merkittävimpänä pidettiin seurakunnan ympäristötyöryhmän näkemyksiä ja toiveita pisteytystoimista. Ympäristötoimien pitää olla seurakunnalle mieluisia ja mahdollisia toteuttaa, jotta ohjelma sopii seurakunnan toimintaan. Tästä syystä seurakunnan ympäristötyöryhmän kanssa keskusteltiin ympäristötavoitteista ympäristöohjelman luomisen ohessa. Samalla selvitettiin, että ympäristötyöt on mahdollista toteuttaa seurakunnassa. Ympäristötyöryhmän hyväksymistä pisteytettävistä ympäristötoeista valittiin merkittävimmät ja parhaiten soveltuvat tavoitteet seurakunnalle.

## **6 Kontiolahden seurakunnan ympäristökatselmus**

### **6.1 Toiminta ja talous**

Toiminta- ja taloussuunnitelmassa ympäristöasioiden on oltava yhtenä toiminnan painopisteenä. Ympäristöohjelman tavoitteet voidaan myös kirjata vuosittaisin tavoittein. Suunnitelmassa on hyvä olla eri tehtäväalueita koskevia, konkreettisia tavoitteita. Ympäristötavoitteiden toteutumisesta raportoidaan vuosittain toimintakertomuksessa tai erillisessä raportissa. (Kirkkohallitus 2012, 35.) Kontiolahden seurakunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa ei mainita ympäristötyötä, eikä ympäristötyöstä raportoida. Ympäristötyöhön liittyvää kerrontaa tai erillistä raporttia ei ole käytössä. Seurakunta ei käytä ympäristöindikaattoreita ympäristövaikutusten seuraamiseen eikä seuraa hiilidioksidipäästöjä tai kompensoi niitä. Hiilidioksidipäästöille ei ole vähentämistavoitteita.

Seurakunnan hankinnoissa tehdään merkittäviä ympäristöön vaikuttavia päätöksiä. Ympäristödiplomia varten seurakunnan täytyy ottaa huomioon hankintojen ympäristöominaisuudet jo tarjouspyynnöissä, varmistaa ostopalveluna hankittavien tuotteiden ympäristölaatu sekä huomioida ympäristönäkökulma myös kilpailutusrajan alittavissa hankinnoissa. (Kirkkohallitus 2012, 35 - 36.) Seurakunnan hankintakäytännöt pitää myös arvioida ympäristökatselmuksessa.

Kontiolahden seurakunnan hankintaohjelmassa ei oteta ympäristönäkökulmia huomioon. Seurakunta suosii hankinnoissaan kotimaista ja kestäväää, ja uudelleenkäyttöä ja korjausta suositellaan. Kertakäyttötuotteita seurakunnassa käytetään hyvin harvoin. Ympäristömerkittyjä tuotteita ostetaan ja suositaan etenkin elintarvikkeissa, mutta ne eivät ole hankintojen kriteereinä eikä niiden määrää ole kartoitettu. Seurakunta suosii isompia hankintoja kerralla ja on harkinnut Reilun kaupan tuotteiden käyttöönottoa.

Seurakunta pyrkii ostamaan laadukkaita, pitkäikäisiä ja kotimaisia tuotteita toimistoihin. Muovista valmistettujen toimistotuotteiden hankintoja on vähennetty. Käytettävän paperin määrää on myös vähennetty ja seurakunta on aloittanut pitämään paperittomia kokouksia. Paperia ostettaessa huomioidaan ympäristömerkit, kuten joutsenmerkki.

Vastuullisen sijoittamisen periaatteita ovat sijoituskohtien suosiminen ja välttäminen kohteen vastuullisuuden mukaan, sijoituskohteisiin positiivisesti vaikuttaminen sekä vastuullisuuskriteereiden noudattaminen kaikissa sijoituspäätöksissä. Ympäristödiplomi edellyttää seurakuntaa noudattamaan vastuullisen sijoittamisen toimintatapoja. (Kirkkohallitus 2012, 38 - 39.) Kontiolahden seurakunnalla käytetään vastuullisen sijoittamisen ohjeita.

## **6.2 Ympäristökasvatus**

Ympäristökasvatussuunnitelma kuuluu osaksi seurakunnan ympäristöohjelmaa ja sen toteutus sisältyy osaksi toimintasuunnitelmaa. Suunnitelmassa olisi hyvä näkyä seurakuntalaiset yksilöinä elämäntilanteissaan, välillinen tavoittaminen ja viestintä, vuosikello sekä julkiseen keskusteluun osallistuminen. (Kirkkohallitus 2012, 45 - 48.) Kontiolahden seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelma tehtiin vuonna 2020. Seurakunnan ympäristökasvatuksen toimissa otetaan huomioon eri-ikäiset ja eri elämäntilanteessa olevat ihmiset. Ympäristökasvatus räätälöidään ihmisryhmien mukaan, jolloin siitä on eniten hyötyä. Ympäristösuunnitelmaan on tulossa vuosikello, jonka avulla seurakunnan ajankohtaisuus paranee ja erilaiset ympäristötapahtumat ovat esillä ja osana seurakunnan ympärivuotista toimintaa jumalanpalveluselämässä.

Ympäristöasioiden esille tuominen jumalanpalveluselämässä on merkittävä keino viestittää seurakuntalaisille ympäristöasioista. Diplomi edellyttää, että ympäristöasiat ovat osana vuotuista jumalanpalvelussuunnitelmaa ja -elämää. (Kirkkohallitus 2012, 49.) Kontiolahden seurakunnan jumalanpalveluselämässä näkyy ympäristöasiat eri muodoissa esirukouksissa, saarnoissa, psalmeissa, virsissä ja muissa kirkon tapahtumissa. Luomakunnan sunnuntai on osana seurakunnan syksyistä jumalanpalveluselämää eri muodin, kuten konfirmaatiotilaisuuksissa tai kylvönsiunauksessa. Ympäristöasioiden näkyvyyteen liittyy vuodenajat, erilaiset teemapäivät ja messut.

Ympäristökasvatus on osana ihmisen elämää koko elämän kaaren ajan. Ympäristökasvatussuunnitelmassa on oltava pohdittuna vähintään kolmen hengellisen työn työmuodossa jumalanpalvelusten, rippikoulujen ja koulutyön lisäksi, kuinka ympäristökasvatus toteutetaan konkreettisesti seuraavalla toimikaudella. (Kirkkohallitus 2012, 49 - 54.) Ympäristöasiat ovat osana Kontiolahden seurakunnan toimintaa konkreettisesti eri toiminnoissa ja eri elämänvaiheessa olevien seurakuntalaisten elämässä.

Lapsilla ja nuorilla ympäristöasiat näkyvät osana ympäristökasvatusta erilaisina tapahtumina ja kerhoina. Seurakunta järjestää perhe- ja päiväkerhoja, jossa lapsi oppii ympäristöasioita esimerkkien kautta muun muassa askartelussa ja leikeissä. Yhteiset luontoretket ovat tärkeä osa kasvatusta ja oppia kunnioittamaan luomakuntaa ja ympäristöä. Nuorilla ympäristöasiat ovat vahvasti osana rippikouluissa, nuortenilloissa ja minikirkoissa. Nuorille järjestetään myös retkiä, joissa ympäristöasiat ovat osana toimintaa. Rippikouluissa on erikseen ympäristöaiheiset oppitunnit ja tehtävät. Lisäksi Kontiolahden seurakunta järjestää vaellusrippikoulun joka vuosi.

Aikuisille ympäristöasiat tulevat erilaisten luontoretkien kautta. Lisäksi seurakunta järjestää luentoja, joissa aiheena voi olla ympäristö. Vanhemmille ihmisille järjestetään myös omat kerhot ja hartaustilaisuudet, joissa ympäristöasiat ovat mukana toiminnassa. Diakoniassa ympäristöasiat ja kestävät elämäntavat ovat voimakkaasti esillä asiakkaiden kanssa. Lähetyssseurojen keskeiseen toimintaan kuuluu sosiaalinen kestävyys ja ympäristöasiat. Esimerkiksi ompeluseurat,

marja- ja sienestysretket sekä kylän kehitysprojektit kuuluvat lähetystyössä ympäristökasvatukseen.

Seurakunnassa järjestetään messuja, joiden aiheena on ympäristö. Esimerkiksi Lehmassa pidetään säännöllisesti elämänpuumessu. Lisäksi seurakunnalla on erityisjumalanpalveluksia, kuten metsäkirkko. Seurakunnassa järjestettävässä miesten kerhossa järjestetään teemapäiviä, jolloin aihe voi liittyä pelkästään ympäristöasioihin. Teemoihin on kuulunut muun muassa linnunpönttöjen valmistaminen. Seurakunnan yhteistyö eri organisaatioiden kanssa on vähäistä, mutta esimerkiksi kouluilla pidetään aamunavauksia, joissa aiheena voi olla ympäristöasiat.

### 6.3 Jätehuolto

Taulukko 3. Jätehuoltoselvityksen osa-alueet.

Jätehuoltoselvityksen osa-alueet
Kunnan jätehuoltomääräyksiä noudattaminen
Jätehuollon organisointi eri kohteissa ja sen puutteet
Seurakunnan vastuhenkilö eri kohteissa
Kiinteistöhuollon- ja jäteyhtiön kanssa tehdyt sopimukset jätehuollosta
Jätteiden määrän synty eri kiinteistöillä
Hyötyjätteiden keräys
Jätehuollon kustannukset

Jätehuoltoselvityksessä käydään läpi seurakunnan jätehuollon toiminta ja siinä olevat puutteet sekä ongelmat (taulukko 3). Jätehuoltosuunnitelma tehdään selvityksen pohjalta, ja sen tarkoituksena on esittää tavoitteet jätteen määrän vähentämiseen ja hyötyjätekeräyksen parantamiseen sekä keinot, joilla tavoitteisiin päästään. Suunnitelmassa olisi hyvä ilmetä myös, kuinka jätehuollosta ja sen kuljetuksista huolehditaan sekä kuinka jäteneuvonta on esillä. Jätehuoltosuunnitelmasta on tiedotettava muulle henkilökunnalle ja jätteiden lajittelusta on tehtävä kirjalliset ohjeet esille. (Kirkkohallitus 2012, 58 - 60.)

Kontiolahden seurakunnalla ei ole tehty jätehuoltoselvitystä tai -suunnitelmaa. Seurakunnan jätehuolto kuuluu Joensuun alueella toimivalle jätehuoltoyhtiö Puhos Oy:lle, joka on alueen ainoa toimija. Jätteitä muodostuu eri kiinteistöillä ja hautausmailla. Jätteidenhuollosta vastaa seurakuntamestari, joka järjestää jätteiden tyhjennykset jätelain mukaisesti tietyin aikavälein tai erikseen sovituksi. Osa jätteistä, kuten vaarallinen jäte, SER-jäte ja metalli, toimitetaan itse vastaanottajalle.

Seurakunnalla ei ole jätteiden seurantaa, jolloin jätteiden määrää tai tyhjennyskertoja ei tiedetä tarkalleen. Jätteille on järjestetty kuitenkin omat lajitteluastiat (kuva 5). Kiinteistöillä ja hautausmailla muodostuvia jätteitä ovat lasi-, metalli-, kartonki-, paperi-, bio-, puutarha-, puu-, SER-, poltettava ja vaarallinen jäte. Näistä hyötyjätteitä ovat kaikki muut jätteet, paitsi vaarallinen ja poltettava jäte.



Kuva 5. Kontiolahden seurakunnan lajittelupiste (Kuva: Riikka Mikkonen).

Vaarallisten aineiden keräys, varastointi ja kuljetus on järjestettävä lainmukaisesti ja niiden huolehtimiseen on nimettävä vastuuhenkilö. Vaarallisten jätteiden käsitteleville työntekijöille pitää olla ohjeistus ja opastus. Vaarallisten jätteiden käsittelystä on oltava seuranta, jolla voidaan todentaa minne vaaralliset jätteet menevät jatkokäsittelyyn. (Kirkkohallitus 2012, 61 - 62.)

Vastuuhenkilöä vaarallisten jätteen käsittelyyn ei olla nimetty, mutta tällä hetkellä vaarallisista jätteistä huolehtii seurakuntamestari. Vaarallisia aineita käytetään siivouksessa, hautausmailla ja eri työkoneissa (taulukko 4). Eri aineiden käyttö on ohjeistettu seurakunnassa muun muassa kausityöntekijöille sekä työstä vastaaville henkilöille. Vaaralliset jätteet hävitetään jätelain mukaisesti oikein ja vietään itse jätekeskukseen.

Taulukko 4. Kontiolahden seurakunnan vaarallisten jätteet.

Vaaralliset jätteet ja aineet
Lannoitteet
Loisteputket
Round up -myrkky
Öljy

Bio- ja puutarhajätteiden käsittely tulee hoitaa kunnan jätehuoltomääräyksen mukaan (Kirkkohallitus 2012, 63). Hautausmailla jätettä syntyy hautojen kaivuusta ja viheralueen hoitamisesta. Jätteitä ovat lehdet, oksat, maa-aines ja puut. Maa-ainesta syntyy hautojen kaivuusta, josta osa menee Vaskelaan kunnan kompostiin ja osa täyttöaineeksi. Kiviaines menee sorakuopalle murskeeksi. Oksat ja osa puista menee Vaskelaan hakkeeksi, ja lehdet kompostiin. Loput puista menee myyntiin polttopuiksi.

Hautausmailla syntyy jätettä myös kynttilöistä ja kukkalaitteista, joille on järjestetty omat lajitteluastiat. Jäteastioissa on opasteet, joiden tarkoituksena on ohjeistaa seurakuntalaisia ympäristöystävällisempään toimintaan ja helpottaa jätteiden lajittelua (kuva 6). Kukkalaitteille on mahdollista saada ohjekirja ja omaisia neuvotaan kukkalaitteiden oikeassa hävityksessä. Kukille on biojäteastiat ja kynttilöiden lajittelu opastetaan metalliin ja poltettaviin.



Kuva 6. Jätteiden lajittelun opastusta (Kuva: Riikka Mikkonen).

Seurakunnan käytössä on joitakin kertakäyttöt tuotteita, joista osan käyttäminen on perusteltua. Kertakäyttöiset siivousliinat, paperiset käsipyyhkeet ja muut samankaltaiset tuotteet ovat välttämättömiä. Kertakäyttöiset siivousliinat ovat käytössä keittiöissä ulkopuolisilla käyttäjillä ja WC:n pesemisessä. Kertakäyttöiset astiat ovat käytössä vain, kun kyseessä on erikoistilanne. Myös hautausmaiden muovikuoristen kynttilöiden käyttäminen on vähenemässä, ja niiden tilalle ovat yleistyneet kilokynttilät.

#### 6.4 Siivous

Siivouksen ympäristöselvitykseen kuuluu tiedot siivouksesta aiheutuvista ympäristöhaitoista, puhdistusaineiden säilyttämisestä ja vanhentuneiden aineiden hävittämisestä. Selvityksessä olisi hyvä nähdä mitä kemikaaleja seurakunta käyttää ja kuinka paljon. Myös kemikaalien säilytys ja käyttöturvatiiedoiteiden säilytystila on tultava esille. Selvityksestä pitää näkyä myös työntekijöiden koulutustilanne ja koulutuksen ympäristöosio. (Kirkkohallitus 2012, 68 - 69.) Kontiolahden seurakunnalla ei ole ympäristöselvitystä siivouksesta.

Seurakunnan siivouspalvelu on järjestetty lähes kaikilta osin sisäisesti. Ulkoista sidosryhmää käytetään ainoastaan leirikeskuksessa kiireisinä aikoina. Siivouk-



sesta on vastuussa kaksi seurakunnan omaa työntekijää, jotka huolehtivat toimiltilojen puhtaudesta. Työntekijät ovat käyneet aiheeseen liittyen lyhyitä kursseja, joihin on kuulunut ympäristöasiat.

Siivous- ja puhdistusaineet säilytetään toimipaikkojen siivouskeskuksissa, joista löytyvät myös siivoustarvikkeet ja käyttöturvatiedotteet. Hirvirannassa ja seurakuntakeskuksessa on omat siivouskeskukset, Lehmossa ja keittiöissä on omat siivouskomerot. Ympäristöasioiden huomioiminen on osa siivoustoimintaa. Siivouksessa käytettävät puhdistusaineet mitataan ohjeiden mukaisesti ja niiden käyttöä pyritään pitämään minimissä. Pesuaineiden käyttöön vaikuttaa myös siivousmenetelmät ja käytettävät välineet. Seurakunta käyttää mikrokuituliinoja ja -moppeja, jotka vähentävät pesuaineiden tarvetta. Lisäksi veden käyttö siivouksessa on rajattu. Klooripitoisia tuotteita käytetään harvoin. Vanhentuneiden tai muuten käyttämättömien jätteiden hävittämisestä vastuussa on kiinteistöhuolto, joka hankkiutuu kemikaaleista eroon lainmukaisesti.

Siivoustoimien hankinnoissa on otettava huomioon ympäristöystävällisyys yhtenä kriteerinä. Myös ulkoisten sidosryhmien pitää täyttää ympäristövaatimukset. Huomioon otetaan muun muassa tuotteiden laatu, ympäristöominaisuudet tai sosiaalinen kestävyys. (Kirkkohallitus 2012, 69 - 70.) Siivous- ja puhdistusaineiden hankintaan vaikuttaa kilpailutus, sillä seurakunta kuuluu Pohjois-Karjalan hankintatoimeen. Lisäksi hankintoihin vaikuttaa käytössä oleva budjetti. Osa seurakunnan hankinnoista on kotimaisia tuotteita, kuten mopit ja osa puhdistusaineista. Seurakunta pyrkii hankinnoissaan tarpeellisuuteen niin, ettei turhia hankintoja tehdä. Osaan hankinnoista vaikuttaa myös laitevalmistajat, jotka edellyttävät tiettyjä puhdistusaineita käytettäväksi. Hankinnoissa ei ole painotettu ympäristökriteerejä.

Seurakunnan käyttämissä puhdistusaineissa osa on merkitty ympäristömerkeillä kuten 10 Universum ja Sapu joutsen (taulukko 5). Seurakunnan vahvempiin puhdistusaineisiin kuuluu Dip it liquid-pesuaine, jonka käyttöä laitevalmistajat vaativat. Seurakunnan käytössä on vaihtoehtoisina tuotteina sooda sekä mikrokuituliinat ja -mopit. Lisäksi siivouksessa otetaan tulevaisuudessa kokeiluun sappisaippua.

Taulukko 5. Siivouksessa käytetyt puhdistusaineet.

Puhdistusaineet
Dip It Liquid
Fairy
Heti Santtu
Kiilto Aleks
Kiilto Kalkki
Sapu Jouten
10 Universum

Seurakunnan siivoustoimi pyrkii hyvään siisteyteen ympäristöä säästäen. Puhdistusaineet ovat tiivisteitä, jolloin pakkausjätettä ja ongelmallista kemikaalijätettä syntyy vähemmän. Seurakunnan tiloja siivotaan käytön mukaan, jolloin joitakin kohteita siivotaan harvemmin. Näin siivous- ja puhdistusaineiden käyttö on vähäisempää. Toimistot siivotaan joka toinen viikko, seurakuntakeskus, Lehmon toimitila, kirkko ja kappelit siivotaan toiminnan mukaan, ja Hirvirannan leirikeskus siivotaan tammi-marraskuun ajan toiminnan aikaan.

## 6.5 Energia ja rakentaminen

Rakentamiseen kuuluu oma lainsäädäntönsä, jota on noudatettava erilaisissa rakennusprojekteissa (Kirkkohallitus 2012, 73). Lainsäädännön noudattaminen on osana ympäristödiplomia. Kontiolahden seurakunta noudattaa tämänhetkistä rakentamista ohjaavaa lainsäädäntöä, johon kuuluu muun muassa maankäyttö- ja rakennus- (132/1999), metsä- (1093/1996), vesi- (587/2011), ympäristönsuojelu- (527/2014) ja luonnonsuojelulaki (1096/1996).

Kirkkorakennukset ovat arvokkaita kulttuuriperintöjä. Ympäristödiplomissa suositellaan kulttuuriperintökohteiden suojelemiseen. Tämä toteutetaan huolellisella suunnitelulla kohteiden ylläpidon, huollon, korjauksien, konservoinnin ja irtaimistoluettelon suhteen. (Kirkkohallitus 2012, 74.) Seurakunnan kulttuurilliseen perintöön kuuluu Kontiolahden seurakunnan kirkko ja kappelit. Kirkko valmistui vuonna 1881, ja se on peruskorjattu vuonna 2009. Peruskorjauksessa palautettiin kirkon alkuperäinen sisä- ja ulkoväri.

Uudisrakennushankkeissa tavoitteena on rakennusmääräyksiä edellyttävää tasoa parempi energiatehokkuus. Tämä tarkoittaa sitä, että seurakuntien pitää pyrkiä nostamaan kiinteistöjen energiatehokkuus uudisrakennusten rakennusmääräysten edellyttämälle tasolle, kun se on mahdollista energiataloudellisesti tai rakennusteknisesti. Materiaaliksi valitaan terveyden ja ympäristön kannalta turvalliset tuotteet. Seurakunnan tulee liittyä energiatehokkuussopimukseen, jos se on mahdollista. (Kirkkohallitus 2012, 74 - 75.) Kontiolahden seurakunnan seurakuntakeskus on viimeisin uudisrakentamisen kohde seurakunnalla. Uudisrakentaminen on suoritettu nykyisien normien mukaan. Seurakunnan tarkoituksena on myös tehdä Hirvirannan kurssi- ja leirikeskukseen suurempi peruskorjaus. Peruskorjauksen tarkoituksena on parantaa rakennuksen kuntoa ja huomioida energiankulutus tulevaisuudessa. Leirikeskuksen remontoinnissa on tarkoitus esimerkiksi vaihtaa rakennuksen lämmitysjärjestelmä ympäristöystävällisempään muotoon.

Ympäristödiplomi edellyttää, että sähkön, lämmön ja veden kulutuksen seuranta järjestetään seurakunnassa (Kirkkohallitus 2012, 75 - 76). Kontiolahden seurakunnalla ei ole käytössä energian ja veden kulutuksen seurantaa. Seurakunnan lämmityksessä käytetään sekä kaukolämpöä että sähköä. Seurakuntakeskus ja Lehmon seurakuntatalo lämmitetään kaukolämmöllä, joka tuotetaan hakkeella. Lisäksi seurakuntakeskuksessa on käytössä aurinkosähköpaneelit. Kirkko ja sen varastot, kappelit ja Hirvirannan leirikeskus toimivat sähkölämmityksellä.

Energiakatselmuksen tavoitteena on kiinteistöjen LVIS-toimintojen järjestelmällinen tarkastelu energiatehokkuuden näkökulmasta. Katselmuksen tarkoituksena on selvittää energiavuodot ja energiansäästömahdollisuudet. Ympäristödiplomi edellyttää, että energiakatselmus tai kuntokartoitus on tehty tai päätetty tehdä seurakunnan tärkeimpiin rakennuksiin kuten kirkkoon tai seurakuntakeskukseen. Katselmuksessa olisi hyvä myös käydä läpi kylmäsäilytystilat. Katselmuksessa esitetyistä toimenpiteistä pitää olla aikataulutettu säästötoimet, joiden takaisinmaksuaika on 0 - 3 vuotta. (Kirkkohallitus 2012, 76 - 77.) Kontiolahden seurakunnan rakennuksiin ei ole tehty energiakatselmusta tai kuntotarkastusta. Seurakunnan on myös nimettävä energiavastuuhenkilö kiinteistönhoidosta vastaavista henkilöistä. Vastuuhenkilön tehtäviin kuuluu energiankulutuksen seuranta ja siitä

raportointi säännöllisesti seurakunnan johdolle. (Kirkkohallitus 2012, 79.) Kontiolahden seurakunnalla ei ole nimetty energiavastuuhenkilöä.

Seurakunnan uusi seurakuntakeskus valmistui vuonna v. 2019. Rakennuksessa on pyritty energian säästämiseen ja muun muassa uusiutuvan energian käyttämiseen. Rakennukseen on lisätty aurinkosähköjärjestelmä, jolla saadaan tuotettua pieni osa rakennuksen sähkönkulutuksesta. Rakennuksen materiaalien ekologisuutta on huomioitu käyttämällä puuta yhtenä rakennuselementtinä.

Seurakunnan kiinteistöstrategiassa on merkitty tilojen käyttöasteet. Strategian mukaan turhista rakennuksista hankkiudutaan eroon (Kontiolahden seurakunta 2017). Seurakunta on myynyt pois rakennukset, joissa ei ole toimintaa. Tilojen käyttöaste riippuu vuodenajasta ja tarkoituksesta. Seurakuntakeskuksen käyttöaste on tasaista, mutta Lehmossa käyttö painottuu talveen ja leirikeskuksesta kesään. Leirikeskukseen käyttöön vaikuttavat energiakustannukset, jotka ovat sähkölämmityksen takia suuret. Tämän vuoksi leirikeskusta ei käytetä talvella. Kappaleiden käyttö riippuu hautajaisten määrästä.

Erityisryhmien ja liikuntarajoitteisten liikkumista on huomioitu ja heidän toiveitaan kuunneltu seurakunnan tilajärjestelyissä. Myös akustiikan toimivuutta on testattu erityisryhmien avulla. Kontiolahden seurakuntakeskus on yksikerroksinen ja täysin kynnyksetön. Ovet ovat automaattisesti avautuvat ja tilat ovat esteettömät. Kirkon remontissa v. 2010 tehtiin pyörätuoliramppeja ja asennettiin sähköovet. Kirkon tilat on suunniteltu myös liikuntaesteisille. Lehmon tiloissa on seurattu samoja periaatteita liikuntarajoitteisten suhteen. Seurakunnan seuraavana suunnitelmana on internetsivujen parantaminen ja esteettömyyden lisääminen.

## 6.6 Ruoka ja keittiöt

Seurakunnan keittiöistä ja ruokaloista on tehtävä ympäristöselvitys, jossa läpikäydään muun muassa ruokalistasuunnittelua ja hukkaan menevien elintarvikkeiden vähentämiseen tähtäävää toimintaa (Kirkkohallitus 2012, 84). Kontiolahden seurakunnan keittiöistä ja ruokaloista ei ole tehty ympäristöselvitystä, jossa kerrottaisiin keittiöiden ja ruokaloiden toiminnasta (taulukko 6).

Taulukko 6. Ympäristöselvityksen sisältö.

Ympäristöselvityksen sisältö
Ruokahävikki
Jätehuolto
Energian kulutus
Hankinnat
Kasvisruoka
Kuljetukset
Ympäristöasioiden tiedottaminen
Ohjeistus
Koulutus

Seurakunnalla on keittiöt Lehmossa, Hirvirannassa ja seurakuntakeskuksessa. Hirvirannan keittiö on käytössä leirikeskuksen toiminnan aikana. Hirvirannassa toimivaa ravitsemuspalvelu on ulkoistettu, jolloin toiminnasta vastaa alihankkija. Tarvittavien tuotteiden kuljetukset hoidetaan itse tai kiinteistöpuolen kautta. Muu ravitsemuspalvelu seurakunnassa on suhteellisen pientä ja yleistä ruokailua ei seurakunnalla järjestetä, vaan työntekijöillä on omat eväät.

Seurakunnalla on pientä ruokatarjoilua pienissä tapahtumissa seurakunnassa, joiden ruokahävikki on vähäistä. Ylijäämäruoka on mahdollista hyödyntää vain, jos se on puhdasta eli sitä ei ole ollut tarjolla. Diakoniatyössä ruokahävikkiä ei muodostu, sillä ruoka jaetaan eteenpäin.

Hankinnoissa edellytetään ympäristömerkittyjen tuotteiden suosimista (Kirkkohallitus 2012, 84). Keittiöiden toiminta on kausipainotteista ja riippuu myös toimipaikasta. Hirvirannan toiminta painottuu keväästä syksyyn, jolloin keittiökin on käytössä, kun taas Lehmossa ja seurakuntakeskuksessa toiminta on talvipainotteista. Ruoan hankintaan vaikuttaa ruoan hinta ja seurakunnan budjetti, jonka

mukaan hankinnat tehdään. Lähiruoka huomioidaan seurakunnan strategiassa, mutta tavoitteita ei olla saavutettu. Seurakunnan hankinnoissa on pyritty kotimaisiin kasviksiin ja juustoihin. Ruuan hankinta seurakuntaan on haasteellista, koska eri toimialojen jäsenet hankkivat itse tarvittavat elintarvikkeet.

Reilun kaupan tuotteet ovat tuotettu eettisesti ja ympäristön kannalta kestäväällä tavalla. Tuotteilta vaaditaan vastuullista ja ihmisoikeuksien mukaista tuotantoa. (Reilu kauppa 2021.) Diplomi edellyttää, että osa seurakunnan kahvi- ja teehankinnoista on pysyvästi Reilun kaupan tuotteita (Kirkkohallitus 2012, 84 - 85). Seurakunnan hankinnoissa ei ole Reilun kaupan tuotteita, eikä seurakunta ole Reilun kaupan seurakunta.

Seurakunta huomioi valtakunnalliset ravintosuositukset seurakunnassa tarjottavissa ruokatarjoiluissa. Esimerkiksi perhekerhoissa tarjolla on sokerittomat hedelmäsoseet, vähäsokeriset mehut sekä myös hedelmiä tai kasviksia. Kasvisruokatarjoilu järjestetään pyydettäessä ja rippikouluissa kasvisruokaa on aina myös tarjolla. Kasvisruokatarjoiluun vaikuttaa myös kirkkovuoden ajankohdat, kuten pääsiäistä edeltävä paastonaika.

Seurakunta pyrkii valitsemaan kotimaiset tuotteet aina, kun se on mahdollista. Kotimaisista tuotteista kasviksia saadaan vuoden ympäri helpommin kuin hedelmiä, joiden hankinta painottuu satokausiin. Keittiötoiminnassa hyödynnetään tyhjiä lasipurkkeja säilöntään ja muovirasiat soveltuvat pakasterasioiksi. Lisäksi lasipurkkien kansia hyödynnetään kerhotoiminnan askarteluissa.

## **6.7 Toimistot**

Ympäristödiplomi vaatii seurakunnalta toimistojen ympäristöselvityksen. Selvityksessä selvitetään toimistolaitteiden energiankulutukset, käyttötavat ja paperinkulutus, toimistojen hankinnat, toimistojen jätehuolto, valaistus, ilmanvaihto ja lämmitys sekä ympäristöasioista tiedottaminen. (Kirkkohallitus 2012, 90.) Kontiolahden seurakunnan toimistoille ei ole tehty ympäristöselvitystä. Toimistot sijaitsevat seurakuntakeskuksella, Lehmon seurakuntakodilla ja Kontiolahden kirkolla.

Toimistojen jätehuolto on järjestetty lain mukaisesti muiden jätteen kanssa. Seurakuntakeskuksen ja Lehmon toimipaikan toimistoissa on pyritty säästämään energiaa automaattisella valaisulla. Lämmitys toimii kaukolämmityksellä. Ilmanvaihto on koneellista ja se pyritään pitämään tasaisena. Ympäristöasioiden tiedottaminen on toimistoilla vähäistä.

Toimistojen energiansäästöä voidaan edistää tehokkaammilla laitteilla sekä työntekijöiden toimintatapoja muuttamalla. Energiansäästöä voidaan saada lämmityksen laskemisella yöaikaan, valaistuksen vaihtamisella LED-valaistukseen tai muilla käytäntöihin liittyvillä muutoksilla. (Kirkkohallitus 2012, 90 - 91.) Seurakunnan toimistoissa energiaa säästetään automaattisella valaistuksella seurakuntakeskuksessa ja Lehmon seurakuntakodilla. Lisäksi valaistukseen vaikuttaa ikkunoista tuleva luonnonvalo. Lämpötilan säätäminen toimistoissa tapahtuu termostaatin avulla.

Toimiston hankinnoissa pitää ottaa huomioon laitteiden energiankulutus sekä ympäristömerkit. Laitteiden vuokraaminen ja leasing-sopimukset ovat suositeltuja. Kertakäyttöisistä tuotteista pitää pyrkiä eroon ja ne tulee korvata pitkäikäisillä tuotteilla. Kontiolahden seurakunnan hankinnoissa pyritään kestäviin ja pitkäikäisiin tuotteisiin. Muovituotteita, kuten muovitaskuja, on pyritty vähentämään ja kertakäyttöisiä tuotteita vältetään. Hankinnoissa suositaan kotimaisia, laadukkaita tuotteita. Seurakunnan ostama paperi on joutsenmerkittyä ja paperin käyttöä on vähennetty toimistoilla. Turhaa kopiointia ja tulostusta vältetään ja seurakunnan kokoukset ja palaverit pidetään täysin paperittomina.

## **6.8 Hautausmaat ja viheralueet**

Hautausmaiden toiminnasta pitää tehdä ympäristöselvitys ympäristödiplomia varten. Selvityksessä kerrotaan hautausmaiden ja viheriöiden hoitoon liittyvät ympäristövaikutukset ja -arvot. (Kirkkohallitus 2012, 93 - 94.) Kontiolahden seurakunnan metsähautausmaat ovat luonnontilaisia ja perinteisten hautausmaiden hoitoon kuuluu nurmenleikkuu. Nurmikko trimmataan 1 - 2 kertaa kesässä. Suurinta osaa hautausmaista ei voida muokata, mutta Vanha hautausmaa on mah-

dollista muuttaa metsähautausmaan tapaiseksi (kuva 7). Hautausmaat kastellaan kunnan vesijohtoverkon vedellä. Selkie-Mönnissä ja Onttolassa vesi tulee vesiosuuskunnista. Veden käyttöä ei mitata, eikä sitä pääpiirteisesti säästetä. Vanhoja nurmialueita kastellaan harvoin, uusia useasti.



Kuva 7. Vanha hautausmaa (Kuva: Riikka Mikkonen).



Kontiolahden seurakunnan hautausmailla on kulttuurihistoriallisesti tärkeitä alueita. Kirkon viheralue on suojeltu, ja Vanhan hautausmaan Vanhan kirkon piha on suojeltu. Sankarihautausmaalla on myös kulttuurillista arvoa. Hautausmaiden kasvi- ja eläinlajistoa ei olla inventoitu, sillä hautausmaiden määrän takia työ olisi suuri. Seurakunta keskittyy vieraslajeihin ja niiden torjuntaan.

Hautausmaiden hoidossa käytetään pieniä määriä lannoitteita. Näistä yleisimpiä käyttökohteita ovat kuusialtojen lannoitus ja nurmikolle apulannan levittäminen. Rikkakasvit kitketään tai trimmataan ja torjunta-aineita käytetään vähän. Torjunta-aineita käytetään yleensä vain käytäville. Pölyämisen estämisessä käytetään suolaa. Torjunta-aineiden, lannoitteiden ja suolan käyttö ajoittuu vain ilta-aikaan, jotta aineille altistuisi mahdollisimman vähän ihmisiä.

Seurakunnalla on käytössä vain muutamia työkoneita. Muita koneita tarvittaessa käytetään urakoitsijoiden palveluita. Melua tulee ruohonleikkuusta, mutta koneita huolletaan ylimääräisen melun vähentämiseksi. Polttoaineena käytetään valmiiksi sekoitettua pienkonebenssiiniä.

Vainajien tuhkaamisen ympäristövaikutuksia ei voida pienentää, sillä tuhkaaminen tapahtuu Joensuussa. Uurnan hankkiminen ja sen ympäristövaikutukset kuuluvat omaisille. Seurakunnalla on käytössä lainattava arkkuvalja.

Hautausmaiden ympäristöselvityksen pohjalta laaditaan hautausmaiden hoito-ohjeet tai päivitetään niiden ympäristöosat. Kaikkien työntekijöiden täytyy tuntea ja tietää ohjeet. Ohjeet auttavat tekemään hautausmaiden hoidosta ympäristöystävällisempää ja pitämään yllä alueiden monimuotoisuutta. (Kirkkohallitus 2012, 94 - 95.) Kontiolahden seurakunnan hautausmaiden hoitosuunnitelma on työn alla. Seurakunta suosii kotimaisia kasveja ja metsähautausmaat pidetään luonnonvaraisina. Vedenkäyttö on hautausmailla vähäistä. Hautausmaan kunnostustöiden tarve arvioidaan vuosittain, ja kunnostusta tehdään tarpeen mukaan.

Seurakunta tiedottaa kävijöille hautojen hoidon ja vainajien muistamisen ympäristöasioista esimerkiksi suosimalla perennoja kesäkukkien sijaan, välttämällä haitallisesti leviäviä kasveja, välttämällä tekokukkia hautausmaalla, suosimalla

hautalyhtyjä ja neuvomalla lajittelemaan jätteet. Näistä kerrotaan hautausmaan ohjeissa. (Kirkkohallitus 2012, 97.) Työntekijät koulutetaan työpaikalla, ja kaikkiin työtehtäviin perehdytetään ennen työskentelyn aloittamista. Tarvittaessa työntekijöille annetaan erikoiskoulutusta. Esimerkiksi vain myrkkykoulutuksen käyneet saavat käsitellä tiettyjä aineita hautausmaatyöskentelyssä.

Ympäristödiplomi vaatii seurakuntaa kertomaan omaisille perennahoidon ympäristöhyödyistä ja tarjoamaan perennahoitoa tai kukkapesätöntä nurmihoidon vaihtoehtona kesäkukkahoidolle (Kirkkohallitus 2012, 97). Kontiolahden seurakunnan kaikki kasvit tulevat urakoitsijalta. Kasveja on yksi- ja monivuotisia ja kaikki hankitaan kotimaisilta tuottajilta. Haudoista huolehtiville omaisille tarjotaan muovisia kukkapesiä vedenkulutuksen vähentämiseksi ja myyrien estämiseksi.

Seurakunnalla ei ole niittymäisiä tai ketomaisia hautausmaa-alueita, mutta metsähautausmaa-alueita on tietoisesti järjestetty. Muutamia hautausmaita olisi mahdollista muuttaa luonnontilaisempaan muotoon. Kontiolahden seurakunta käyttää hyvin vähän haitallisia torjunta-aineita, mutta ei ole pystynyt luopumaan niistä täysin. Hautakiviä ei käytetä uudelleen hautausmaalla.

## 6.9 Leiri- ja kurssikeskukset

Leirikeskuksen toimintaan kuuluu ympäristöselvitys ja siitä tehty ympäristöohjelma. Leirin ympäristöohjelma voi olla osana seurakunnan yleistä ympäristöohjelmaa. (Kirkkohallitus 2012, 100 - 101.) Kontiolahden seurakunnalla ei ole ollut ympäristöselvitystä tai -ohjelmaa (taulukko 7).

Taulukko 7. Leirikeskuksen ympäristöselvityksen sisältö

Ympäristöselvityksen sisältö
Kiinteistön jätteiden lajittelu ja käsittely
Käymäläjätteet
Jätevesien käsittely keittiössä ja saunassa
Pohjavesialue ja sen seuranta
Vesistöjen tila
Matkustajaveneet

---

Alueen luontoarvot

Luontoarvojen huomioiminen metsänkäsittely ja muissa hoito-ohjeissa

Luontopolut ja opasteet

Kuljetuksien järjestely

Rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo, toiminnallinen kunto ja energiankulutus

---

Kontiolahden seurakunnalla on yksi leirikeskus, joka sijaitsee Höytiäisen rannalla, Hirvirannassa. Leirialue on vanhaa järven pohjaa, joka ei kuulu pohjavesialueeseen. Leirikeskukseen kuuluu päärakennus, joka sisältää majoitustilat, hiljaisuuden talon, rantasaunan ja huoltorakennuksen.

Leirikeskus on toiminnassa tammikuun alusta marraskuun loppuun asti, jolloin siellä pidetään seurakunnan leiri- ja kerhotoiminnan lisäksi myös muuta toimintaa. Leirikeskuksen tilat on varattu touko-elokuun ajaksi seurakunnan leiritoimintaa varten. Leirikeskus on talvisin kiinni, jolloin rakennuksen lämmitys pidetään alhaisena turhan energiankulutuksen välttämiseksi. Rakennukseen ei olla tehty kuntotarkastusta, eikä se ole kulttuurihistoriallisesti arvokas.

Leirikeskuksen jätteiden huolto ja lajittelu on järjestetty jätelain mukaisesti niin, ettei niistä aiheudu haittoja ympäristölle. Luonnonsuojelukohteita leirialueella ei ole, mutta luonnonsuojelu otetaan huomioon metsänkäsittely- ja hoito-ohjeessa. Leirien kuljetukset on järjestetty niin, että leiriläiset saapuvat leireille omin kyydein ja leirin päätyttyä seurakunta järjestää linja-autokyydin kirkkoon.

Leirikeskuksen jäteveden käsittelystä pitää huolehtia määräysten mukaisesti. Jäteveden on kuuluttava joko viemärlaitoksen piiriin tai leirikeskuksessa on oltava oma jätevedenpuhdistusjärjestelmä, joka täyttää määrätyt vaatimukset. (Kirkkohallitus 2012, 101 - 102.) Kontiolahden seurakunnan jätevesien käsittely kuuluu viemärlaitoksen piiriin. Saunan käyttövedet otetaan suoraan järvestä, ja ne poistuvat imeytyksen kautta maaperään. Leirikeskuksessa on rasvaerotuskaivot, jotka tyhjennetään tarvittaessa. Rasvaerotuskaivojen tyhjennyksestä huolehtii urakoitsija.

Leirillä on toteuduttava luontoarvojen suojelun, jos leirikeskuksesta löytyy metsälain tai luonnonsuojelulain perusteella suojeltavia kohteita (Kirkkohallitus 2012, 102). Kontiolahden seurakunnan leirikeskuksessa huomioidaan luontoarvot metsänkäsitteily- ja hoito-ohjeessa. Ohjeiden mukaan leirialueella ei suoriteta aktiivihakkuita ja puiden poistossa noudatetaan metsälakia. Vain välttämättömät rantapuustot poistetaan hakkuissa. Ympäristöasiat huomioidaan myös leirin muussa toiminnassa esimerkiksi talkootoiminnalla ja lintujen pesintää edistävällä toiminnalla. Leireillä käytetyt linnunpöntöt ovat peräisin seurakunnan kerhotoiminnasta.

## **6.10 Metsät**

Ympäristödiplomia varten pitää olla kirkkovaltuuston vahvistama metsäsuunnitelma, joka pitää olla metsäkeskuksen tekemä tai sillä pitää olla metsäkeskuksen lausunto. Suunnitelman toteuttamisessa seurataan metsähoidon ja hakkuiden suunnitelmallisuutta. (Kirkkohallitus 2012, 106.) Kontiolahden seurakunnan metsäsuunnitelma uudistettiin vuonna 2020. Metsistä vastaa seurakunnan talouspäällikkö.

Ympäristödiplomin kriteerinä on luonnonsuojelulain noudattaminen. Suojelua vaativia kohteita tulee suojella, eikä alueita saa hävittää uhanalaisten lajien vuoksi. (Kirkkohallitus 2012, 107.) Kontiolahden seurakunnalla ei ole rauhoitusasteella olevia alueita, mutta kohteessa on pieni alue, joka on jätetty hakkaamatta ja pidetään käsittelemättömänä. Metsäsuunnitelmaan merkitään, että se pidetään luonnonmukaisena, mutta sitä ei haeta luonnonsuojelualueeksi. Seurakunnalla on yksi mahdollinen perintömetsä, joka on Kyykän metsäpalsta. Metsissä ei ole tiedossa olevia uhanalaisia eläimiä ja metsien vieraslajeja pyritään torjumaan. Tulevia metsien ennallistamisprojekteja ei ole tiedossa.

Ympäristödiplomi edellyttää seurakunnan metsien sertifiointia. Sertifiointi voidaan tehdä Programme for the Endorsement of Forest Certification (PEFC) tai Forest Stewardship Council (FSC) järjestelmään. (Kirkkohallitus 2012, 108.) Kontiolahden seurakunnan metsät ovat sertifioitu FCS-sertifiointiohjelmaan. Seurakunta aikoo myös hakea metsilleen PEFC-sertifiointia.

Seurakunnalla ei ole metsäalueita, jotka voitaisiin liittää METSO-ohjelmaan, eikä metsien hiilivarastoja tai hiilinieluja ole laskettu. Seurakunnan metsiä ei käytetä virkistyskäyttöön. Metsissä ei ole aktiivisia kohteita kuten laavua tai luontopolkua, mutta leirikirkon paikka on olemassa. Varparannan kyläyhdistyksen luontopolku on seurakunnan metsien alueella. Metsiin on rakennettu pesäpönttöjä lintujen pesimisen tukemiseksi.

Metsien hoidossa ei käytetä jatkavan kasvatuksen periaatetta. Metsien hoidossa periaatteena on monimuotoisuuden pitäminen, johon myös metsien sertifikaatit velvoittavat. Metsien tilasta keskusteleminen ja metsänhoitajan kanssa metsien tarkistaminen ovat ainoat seurakunnan metsiin liittyvät koulutustoimenpiteet. Seurakunnassa ei järjestetä hakkuita lintujen pesimäkauden aikana. Hakkuiden jälkeen hakkuutähteet kerätään ja hyödynnetään.

## **6.11 Liikenne**

Ympäristödiplomi vaatii seurakunnalta liikenneselvityksen. Selvityksessä kartoitetaan matkustamisen tarpeellisuus sekä liikkumisen ympäristöystävällisyys ja taloudellisuus. Selvityksessä huomioidaan paikalliset olosuhteet välimatkojen ja julkisen liikenteen kannalta ja keskitytään niihin asioihin, joilla on suurin merkitys. (Kirkkohallitus 2012, 112 - 113.)

Kontiolahden seurakunnan työntekijät kulkevat työmatkat omilla autoillaan. Välimatkat ovat pitkiä, joten vaihtoehtoisia kulkuvälineitä ei ole mahdollista käyttää. Työntekijät pyrkivät kimpakyyteihin ja mahdollisimman tehokkaan ajamisen järjestämiseen. Seurakunnalla ei ole omia autoja, vaan työntekijät kulkevat työajot henkilökohtaisilla autoillaan. Kontiolahden seurakuntatalolla on myös sähköautojen latauspiste vähäpäästöisen ajamisen tukemiseksi. Sisäisissä kuljetuksissa pyritään siihen, että tavaran kuljettaja tuo tilaukset seurakuntakeskukseen ja työntekijät vievät tavarat mukanaan muihin työpisteisiin.

Etätyöt ovat mahdollisia tietyissä tilanteissa. Tietokoneella työskentely on mahdollista myös kotona, mutta fyysiset työt pitää tehdä työpaikalla. Koulutuksia ja

kokouksia on muutettu etäyhteyksillä pidettäviksi, joka on vähentänyt työajalla matkustamista. Tietyissä tilanteissa on mahdollista tehdä etätyösopimuksia.

Seurakunnan tilojen sijainnin takia julkisella liikenteellä liikkuminen ei ole aina mahdollista. Joihinkin seurakunnan tilaisuuksiin on mahdollisuus kulkea vain omilla autoilla, koska julkista liikennettä ei ole. Useasti näihin tilaisuuksiin, samoin kuin leirikuljetuksiin, järjestetään linja-autokyydit. Retkeilyssä huomioidaan välimatkat ja seurakunta pyrkii retkeilemään enemmän lähialueilla. Kauempana tapahtuviin koulutuksiin kuljetaan usein junalla tai linja-autolla. Viime aikoina etäyhteyksillä tapahtuvat koulutukset ovat lisääntyneet ja matkustaminen on vähentynyt selvästi.

Ympäristödiplomin vaatimuksena on, että pienkoneissa, kuten moottorisahoissa, käytetään alkylaatti- eli pienkonebenssiiniä. Moottoriöljynä pitää käyttää laitevalmistajan suosittelemia tai markkinoiden puhtaimpia vaihtoehtoja. (Kirkkohallitus 2012, 114.) Kontiolahden seurakunnassa käytettävissä pienkoneissa käytetään valmiiksi sekoitettua pienkonebenssiiniä ympäristöhyödyn vuoksi. Koneet huolletaan säännöllisesti toimivuuden sekä ympäristövaikutusten vuoksi.

## **6.12 Ympäristöviestintä**

Viestintä eri tiedonlähteissä on tärkeä tapa tiedottaa asioista eri ikäisille ihmisille. Viestinnällä voidaan tavoittaa monenlaiset ihmiset ja viestinnän merkitys kasvaa ihmiskunnassa. Viestintä on osa ympäristökasvatusta ja ympäristöasioihin kannan ottaminen julkisesti antaa seurakunnalle näkyvyyttä ja tavoittaa näin myös seurakunnan jäseniä. Viestinnällä voidaan havahduttaa ihmisiä ympäri maata. (Suomen ev.lut. kirkko 2021.)

Kontiolahden seurakunnan viestintään kuuluu blogit, Facebook, Instagram, YouTube, omat internetsivut, paikallislehti sekä Kirkkotie-lehti. Ympäristöasioista viestitään, mutta sitä ei suunnitella, eikä ympäristöviestintä ole aktiivista toimintaa. Seurakunnan jäsenet ovat kirjoittaneet ja viestineet ajankohtaisista ympäristöasioista henkilökohtaisista päätöksistään. Ympäristöviestintä näkyy vahvasti myös seurakunnan opetustehtävissä. Rippikouluissa ympäristö ja luonto ovat osa

opetussuunnitelmaa ja diakoniatyössä puhutaan luonnosta ja kannustetaan tekemään luontopainotteisia asioita.

## 7 Kontiolahden seurakunnan ympäristöohjelma

### 7.1 Toiminta ja talous

Ympäristöteot alkavat suunnittelusta. On tärkeää, että seurakunnan toimintasuunnitelmassa kerrotaan ympäristöteoista ja ne ovat osana kokonaistoimintaa. Seurakunta mainitsee ympäristötyön ja sen tavoitteet toimintasuunnitelmaan tai raportoi siitä erillisessä raportissa vuosittain (taulukko 8). Tavoitteena on ottaa ympäristötyö osaksi seurakunnan toimintaa.

Taulukko 8. Tavoitetaulukko: Ympäristöaiheiden huomioiminen seurakunnan toiminnassa.

<b>Tavoite</b>	<b>Ympäristöaiheiden huomioiminen seurakunnan toiminnassa</b>
<b>Osatavoite 1</b>	Ympäristötyö ja sen tavoitteet toimintasuunnitelmassa
<b>Mittari</b>	Ympäristötyö ja sen tavoitteet mainitaan toimintasuunnitelmassa. Ympäristötyöstä raportoidaan.
<b>Toimenpiteet</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Seurakunnan toimintasuunnitelmassa mainitaan ympäristötyöt yhtenä toiminnan painopisteenä.</li> <li>2. Toimintakertomuksessa tai erillisessä raportissa raportoidaan vuosittain ympäristöasioiden ja ympäristöohjelman toteutumisesta.</li> </ol>
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021 – Jatkuva
<b>Vastuhenkilö</b>	Taluspäällikkö

Hankinnat ovat suuria ympäristöön vaikuttavia päätöksiä. Sosiaaliset, ekologiset ja taloudelliset vastuullisuustekijät on hyvä huomioida hankintaprosessissa. Näitä voivat olla esimerkiksi työskentelyolosuhteet, päästöt tai reilun kilpailun edistäminen. Hankintojen ympäristövaikutuksia vähennetään valitsemalla viisaasti ja välttämällä turhia hankintoja. Uusio- ja kierrätystuotteiden käyttö on ensisijaista aina, kun se on mahdollista (taulukko 11). Hankintoja voidaan myös korvata palveluilla.

(Suomen ev.lut. kirkko 2021.) Seurakunta päivittää hankintaohjeet niin, että ohjeissa huomioidaan hankintojen vastuullisuustekijät (taulukko 9). Työntekijät perehdytetään uusien hankintaohjeiden käyttöön.

Taulukko 9. Tavoitetaulukko Hankintaohjeet.

<b>Tavoite</b>	<b>Ympäristön huomioiminen seurakunnan hankinnoissa</b>
<b>Osatavoite 1</b>	Hankintaohjeiden laadinta ja koulutus
<b>Mittari</b>	Ohjeet ovat laadittu ja koulutus järjestetty.
<b>Toimenpiteet</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Hankintaohjeissa mainitaan vastuullisuustekijät</li> <li>2. Seurakunta kouluttaa työntekijöitä hankintojen ympäristökriteerien käytössä.</li> </ol>
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021- jatkuva
<b>Vastuhenkilö</b>	Taluspäällikkö

Ympäristömerkittyjen tuotteiden tai palveluiden tarkoituksena on viestittää kuluttajalle niiden ympäristövaikutuksista. Lisäksi ympäristömerkki ilmaisee kuluttajalle tuotteiden tai palveluiden toimivuudesta ja turvallisuudesta. (Suomen ev.lut. kirkko 2021.) Seurakunta valitsee hankinnoissaan ympäristömerkityn tuotteen aina, kun se on mahdollista (taulukko 10).

Taulukko 10. Tavoitetaulukko: Ympäristömerkityt tuotteet.

<b>Tavoite</b>	<b>Ympäristön huomioiminen seurakunnan hankinnoissa</b>
<b>Osatavoite 2</b>	Ympäristömerkityt tuotteet
<b>Mittari</b>	Ympäristömerkittyjen tuotteiden ostaminen.
<b>Toimenpiteet</b>	Seurakunta pyrkii valitsemaan ympäristömerkityn tuotteen aina kuin mahdollista.
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021- jatkuva
<b>Vastuhenkilö</b>	Taluspäällikkö



Taulukko 11. Tavoitetaulukko: Uusio- ja kierrätystuotteet.

<b>Tavoite</b>	<b>Ympäristön huomioiminen seurakunnan hankinnoissa</b>
<b>Osatavoite 3</b>	Uusio- ja kierrätystuotteet
<b>Mittari</b>	Uusio- ja kierrätystuotteiden suosiminen.
<b>Toimenpiteet</b>	Seurakunta pyrkii valitsemaan uusio- tai kierrätystuotteen aina kuin mahdollista.
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021- jatkuva
<b>Vastuhenkilö</b>	Taluspäällikkö

## 7.2 Jätehuolto ja kiertotalous

Jätehuollon toimivuus ja seuranta ovat tärkeitä toimia, joiden avulla voidaan vaikuttaa seurakunnan kustannuksiin sekä ympäristöystävällisempään toimintaan. Kontiolahden seurakunnan jätehuoltoon kuuluu monipuolinen jätteiden kierrätys, mutta jätteiden määrästä ei ole olemassa seurantaa. Tarkoituksena on saada Kontiolahden seurakunnalle toimiva jätehuollon seuranta, joka pohjautuu jätehuoltokartoituksen ja -suunnitelman pohjalle (taulukko 12). Seurakunta suorittaa jätehuoltokatselmuksen, jonka tarkoituksena on selvittää erilaisten jätteiden määrät ja kustannukset eri toimipisteillä. Katselmuksen pohjalta tehdään jätehuolto-suunnitelma, johon sisältyy tavoitteet jätteen määrän vähentämiseksi ja hyötyjätteen keräyksen tehostamiseksi. Suunnitelmassa esitetään myös tavat, joilla päämääriin päästään.

Jätehuoltojärjestelmän lisäksi seurakunnassa nimetään jätehuoltovastaava ja vaarallisten jätteiden vastuhenkilö (taulukko 13). Seurakunnan on huolehdittava tarvittavasta koulutuksesta vastuhenkilölle ja vastuhenkilön pitää tuntea jätelain määräykset. Vastuhenkilö valvoo jätteiden määrää, ja lisäksi vaarallisten jätteiden vastuhenkilö pitää kirjaa vaarallisten jätteiden jatkokäsittelystä.

Taulukko 12. Tavoitetaulukko: Jätehuoltokartoitus.

<b>Tavoite</b>	<b>Jätteiden määrän vähentäminen</b>
<b>Osatavoite 1</b>	Jätehuoltokartoitus ja jätehuoltosuunnitelman laatiminen
<b>Mittari</b>	Suunnitelmien valmistuminen ja käyttöönotto
<b>Toimenpiteet</b>	Seurakunta tekee jätehuoltokartoituksen ja laatii jätehuoltosuunnitelman sen pohjalta. Jätehuoltosuunnitelmaa seurataan.
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021- jatkuva
<b>Vastuhenkilö</b>	Jätevastaava

Taulukko 13. Tavoitetaulukko: Vaaralliset jätteet

<b>Tavoite</b>	<b>Jätteiden määrän vähentäminen</b>
<b>Osatavoite 2</b>	Vaarallisten jätteiden käsittely
<b>Mittari</b>	Toimenpiteiden käyttöönotto
<b>Toimenpiteet</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Seurakunta nimeää vaarallisista jätteistä vastaavat henkilöt.</li> <li>2. Käyttöön valitaan vähiten vaaralliset kemikaalit.</li> <li>3. Käyttöturvallisuustiedot ja vahingontorjuntavälineistö ovat helposti saatavilla.</li> <li>4. Jätteiden asianmukaisesta säilytyksestä ja käsittelystä huolehditaan ja raportoidaan.</li> </ol>
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021- jatkuva
<b>Vastuhenkilö</b>	Jätevastaava ja vaarallisista jätteistä vastaavat henkilöt

### 7.3 Energia ja kiinteistöt

Kiinteistöjen energiaratkaisuilla on suuri vaikutus ympäristöön. Kirkon energia- ja ilmastostrategiassa mainitaan tapoja vähentää kiinteistöjen hiilidioksidipäästöjä. Seurakunnalla on käytössä rakennusrekisteri Basis, johon ilmoitetaan kiinteistöjen ja arvoesineiden perustiedot. Basis-järjestelmään kirjataan energiankulutus

ja sitä seurataan järjestelmän kautta. (Suomen ev.lut. kirkko 2021.) Energian käytön seurantaan ja sen vähentämiseksi on tiedettävä seurakunnan energiankulutus, johon kuuluu vesi, sähkö ja lämpö. Seurakunnan on kartoitettava energiankulutus jokaisesta kiinteistöstään (taulukko 15).

Energiankulutuksen seurantaan nimetään vastuuhenkilö, jonka tehtävänä on seurata energiankulutusta ja koordinoida energiankulutukseen liittyvät tehtävät (taulukko 14). Vastuuhenkilö vastaa työntekijöiden energiakoulutuksen järjestämisestä sekä seurakunnan osallistumisesta energiansäästöviikkoon vuosittain.

Taulukko 14. Tavoitetaulukko: Energiavastaava

<b>Tavoite</b>	<b>Energiankäytön vähentäminen</b>
<b>Osatavoite 1</b>	Energiavastaava
<b>Mittari</b>	Seurakunnalle on valittu energiavastaava.
<b>Toimenpiteet</b>	Yksi seurakunnan kiinteistöistä vastaavista henkilöistä nimetään energiavastaavaksi.
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021
<b>Vastuuhenkilö</b>	Seurakunnan määriteltävä

Taulukko 15. Tavoitetaulukko: Energiankulutuksen seuraaminen

<b>Tavoite</b>	<b>Energiankäytön vähentäminen</b>
<b>Osatavoite 3</b>	Energiankulutuksen seuraaminen
<b>Mittari</b>	Energiankulutus kirjataan Basis-rekisteriin.
<b>Toimenpiteet</b>	Seurakunta kirjaa energiankulutuksen (sähkö, lämpö, vesi) rakennusrekisteriin ja seuraa säännöllisesti energiankulutusta.
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021- jatkuva
<b>Vastuuhenkilö</b>	Seurakuntamestari

Energian säästämiseksi seurakunnan tilojen käyttöastetta voidaan nostaa, turhat tilat voidaan laittaa vuokralle tai niistä voidaan luopua (Suomen ev.lut. kirkko 2021). Kontiolahden seurakunta on jo myynyt käyttämättömiä ja turhia kiinteistöjä pois. Seurakunta pyrkii nostamaan tilojen käyttöastetta erityisesti Lehmossa, Hirvirannassa ja Kontiolahden seurakuntakeskuksessa (taulukko 16).

Taulukko 16. Tavoitetaulukko: Tilojen käyttöasteet

<b>Tavoite</b>	<b>Energiankäytön vähentäminen</b>
<b>Osatavoite 2</b>	Tilojen käyttöasteen nostaminen
<b>Mittari</b>	Tilojen käyttöasteet
<b>Toimenpiteet</b>	Seurakunta nostaa tilojen käyttöastetta energian säästämiseksi.
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021- jatkuva
<b>Vastuhenkilö</b>	Seurakuntamestari

#### 7.4 Ruoka ja keittiöt

Ostamalla lähituotteita voidaan tukea paikallisia yrityksiä ja näin vaikuttaa päästöjen vähentämiseen. Seurakunta korostaa lähiruuan merkitystä seurakunnan järjestämissä ruokailuissa. Lähiruoka on huomioitava hankinnoissa omana kriteerinä. Seurakunta listaa käytettävät lähituotteet.

Kontiolahden seurakunnasta haetaan Reilun kaupan seurakuntaa (taulukko 19). Seurakunta käyttää tarjoilussaan Reilun kaupan kahvia tai teetä sekä säännöllisesti muita tuotteita (taulukko 18). Seurakunta osallistuu jokavuotiseen Reilun kaupan tempaukseen omalla tapahtumalla. Seurakuntalaisille tiedotetaan Reilusta kaupasta ja sen tuotteista kahvituksien tai ruokailujen yhteydessä. Seurakunta ottaa Reilun kaupan huomioon myös muissa työmuodoissa. Lisäksi toimintasuunnitelmaan kirjataan, kuinka Reilua kauppaa kehitetään tulevina vuosina.

Ruuan tuotannolla on vaikutuksia ilmastoon. Tämän takia on tärkeää viestittää keinoista, joilla tuotannon vaikutuksia voidaan vähentää. Seurakunta pyrkii vaikuttamaan ruuan ilmastovaikutuksiin omilla valinnoillaan, jolloin se viestittää seurakuntalaisille sen vastuullisuudesta (taulukko 17). Seurakunta viestittää ruuan ilmastovaikutuksien vähentämisestä ilmoittamalla ruuan alkuperästä sekä ohjeistamalla ruokailijoita ja ulkopuolisia keittiön käyttäjiä jätteiden lajitteluun. Seurakunta osallistuu ympäristöaiheisiin teemapäiviin tai tapahtumiin kuten Ekopaastoon.

Taulukko 17. Tavoitetaulukko: Keittiöiden ympäristöteot ja viestintä.

<b>Tavoite</b>	<b>Keittiöiden ympäristöteot ja viestintä</b>
<b>Mittari</b>	Keittiötoiminnassa valitaan ympäristötuotteita ja siitä viestitään.
<b>Toimenpiteet</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Seurakunta valitsee ympäristöystävällisiä tuotteita ja toimintatapoja keittiötyössä.</li> <li>2. Ympäristöasioista viestitään seurakuntalaisille.</li> <li>3. Seurakunta osallistuu ympäristötapahtumiin.</li> </ol>
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021- jatkuva
<b>Vastuhenkilö</b>	Seurakunnan määriteltävä

Taulukko 18. Tavoitetaulukko: Reilun kaupan tee ja kahvi.

<b>Tavoite</b>	<b>Reilun Kaupan seurakunta</b>
<b>Osatavoite 1</b>	Reilun kaupan tee ja kahvi
<b>Mittari</b>	Käytössä on jatkuvasti Reilun kaupan teetä ja kahvia.
<b>Toimenpiteet</b>	Osa seurakunnan tee ja kahvivalikoimasta on pysyvästi Reilun kaupan tuotteita.
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021- jatkuva
<b>Vastuhenkilö</b>	Seurakunnan määriteltävä

Taulukko 19. Tavoitetaulukko: Reilun Kaupan seurakunta.

<b>Tavoite</b>	<b>Reilun Kaupan seurakunta</b>
<b>Osatavoite 2</b>	Reilun kaupan seurakuntaan liittyminen
<b>Mittari</b>	Seurakunta on Reilun kaupan seurakunta.
<b>Toimenpiteet</b>	Seurakunta noudattaa Reilun Kaupan seurakunnan ohjeita ja liittyy siihen mukaan.
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021
<b>Vastuhenkilö</b>	Seurakunnan määriteltävä

## 7.5 Muut ympäristötavoitteet

Yhteistyö paikallisten järjestöjen sekä muiden seurakuntien kanssa auttaa seurakuntaa ympäristökasvatuksen toteuttamisessa. Ympäristötapahtumiin osallistuminen on hyvä tapa tuoda ympäristöaiheita esille seurakuntalaisille. Tapahtumat osallistavat osallistujia ja paikallaolijat pääsevät tutustumaan ympäristöaiheisiin. Kontiolahden seurakunta osallistuu ympäristötapahtumiin ja kampanjoihin toisten kirkkojen, kuntien, ympäristöjärjestöjen tai muiden toimijoiden kanssa (taulukko 20). Seurakunnalla on suunniteltua yhteistyötä koulujen sekä paikallisen vesistönnostusyhdistyksen, Pro Höytiäisen, kanssa.

Taulukko 20. Tavoitetaulukko: Verkostoyhteistyö.

<b>Tavoite</b>	<b>Verkostoyhteistyö</b>
<b>Mittari</b>	Verkostoyhteistyö on osa seurakunnan toimintaa.
<b>Toimenpiteet</b>	Seurakunta tekee yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa ympäristöasioissa.
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021- jatkuva
<b>Vastuhenkilö</b>	Seurakunnan määriteltävä

Kontiolahden seurakunta laatii hautausmaiden hoitosuunnitelman, jossa käydään läpi hautausmaiden ympäristönäkökulmia (taulukko 21). Suunnitelmaan kirjataan hautausmaiden perushuolto, hautausmaiden vuosittaiset hoitotoimenpiteet sekä pidemmän aikavälin kunnostustyöt. Hoitosuunnitelmassa otetaan myös huomioon hautausmaiden ylläpidon ympäristövaikutukset. Hoitosuunnitelma ohjaa seurakuntaa ympäristölle kestävämpään hautausmaiden hoitoon.

Perennoilla on vähemmän ympäristövaikutuksia verrattuna yksivuotisiin kasveihin jätteen ja kasvin kasvattamiseen kuluvan energian määrän takia. Hautausmaalla suositetaan kotimaisia sekä monivuotisia kasvilajeja ja -lajikkeita. Kontiolahden seurakunta tarjoaa perennahoitoa vaihtoehtona seurakunnan huolehtimille haudoille, sekä kertoo sen eduista ja ympäristöhyödyistä asiakkaille (taulukko 22). Perennahoitoa tarjotaan vaihtoehtona, kun se on mahdollista.

Taulukko 21. Tavoitetaulukko: Hautausmaan hoitosuunnitelma.

<b>Tavoite</b>	<b>Hautausmaiden ympäristöteot</b>
<b>Osatavoite 1</b>	Hautausmaan hoitosuunnitelma
<b>Mittari</b>	Hautausmaille on laadittu hoitosuunnitelmat.
<b>Toimenpiteet</b>	Seurakunta laatii hautausmaille hoitosuunnitelmat.
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021
<b>Vastuhenkilö</b>	Vahtimestari

Taulukko 22. Tavoitetaulukko: Perennahoito.

<b>Tavoite</b>	<b>Hautausmaiden ympäristöteot</b>
<b>Osatavoite 2</b>	Perennahoito
<b>Mittari</b>	Seurakunta tarjoaa perennahoitoa vaihtoehtona.
<b>Toimenpiteet</b>	Perennahoito lisätään vaihtoehdoksi hautausmaille.
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021- jatkuva
<b>Vastuhenkilö</b>	Vahtimestari

Metsien ja luontoalueiden monimuotoisuuden ylläpitäminen on tärkeää ympäristötyötä, sillä metsät ovat uusiutuvia luonnonvaroja ja ne tuovat hyvinvointia. Kontiolahden seurakunnan metsät ovat FSC-sertifioituja (Forest Stewardship Council), jolloin metsien hoito on kestävä. Metsänhoidossa pyritään ympäristön kannalta vastuulliseen sekä taloudellisesti kannattavaan toimintaan. Kontiolahden seurakunta siirtää metsien hakkuut lintujen pesimäkauden ulkopuolelle ja mainitsee sen metsäsuunnitelmassa (taulukko 23). Hakkuiden siirtäminen vähentää lintujen pesinnän häirintää ja auttaa uhanalaisten eläinten selviytymismahdollisuuksia.

Taulukko 23. Tavoitetaulukko: Metsien hakkuiden siirtäminen pois lintujen pesimäkaudelta.

<b>Tavoite</b>	<b>Metsien hakkuiden siirtäminen pois lintujen pesimäkaudelta</b>
<b>Mittari</b>	Kesähakkuut lopetetaan.
<b>Toimenpiteet</b>	Seurakunta lopettaa kesähakkuut ja mainitsee sen metsäsuunnitelmassa.
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021- jatkuva
<b>Vastuhenkilö</b>	Talospäällikkö

Hiilineutraali kirkko 2030-strategian mukaan seurakunnissa suositaan vähäpäästöistä liikkumista. Tarkoituksena on käyttää enemmän liikkumismuotoja, jotka ovat kestävä kehityksen kannalta suotuisia, mutta myös taloudellisia, sujuvia sekä turvallisia. (Suomen ev.lut. kirkko 2021.) Kontiolahden seurakunta päivittää matkustussäännön, jossa suositaan julkista liikennettä, pyöräilyä, autojen yhteiskäyttöä, kimpakyytejä sekä taloudellista ajotapaa (taulukko 24). Tähän liittyen seurakunta järjestää taloudellisen ajotavan koulutuksen luentoja henkilöstölle (taulukko 25).



Taulukko 24. Tavoitetaulukko: Matkustussääntö.

<b>Tavoite</b>	<b>Matkustussääntö</b>
<b>Mittari</b>	Matkustussääntö laaditaan.
<b>Toimenpiteet</b>	Seurakunta laati matkustussäännön henkilöstön matkustamiskäytännöistä huomioiden ympäristövaikutukset.
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021
<b>Vastuhenkilö</b>	Seurakunnan määriteltävä

Taulukko 25. Tavoitetaulukko: Taloudellisen ajotavan koulutus.

<b>Tavoite</b>	<b>Taloudellisen ajotavan koulutus</b>
<b>Mittari</b>	Koulutus on järjestetty.
<b>Toimenpiteet</b>	Seurakunta järjestää taloudellisen ajotavan koulutusta.
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021
<b>Vastuhenkilö</b>	Seurakunnan määriteltävä

Viestintä on tärkeä osa seurakunnan ympäristötyötä. Ympäristöviestinnällä ohjeistetaan seurakuntalaisia sekä työntekijöitä ympäristötoimintaan ja autetaan kaikkia seurakunnan jäseniä sitoutumaan ympäristöohjelmaan. Kontiolahden seurakunta ottaa ympäristöviestinnän osaksi seurakunnan viestintäsuunnitelmaa (taulukko 26). Ympäristöviestintäsuunnitelmassa kerrotaan viestinnän tavoitteet, kohderyhmät, kanavat ja keinot. Seurakunta osallistuu ympäristöviestinnällä ympäristökeskusteluun ja herättää puheenaiheita. Myös seurakuntalaisten ohjeistaminen ympäristötekoihin opasteilla kuuluu ympäristöviestintään. Ympäristöviestinnästä vastaa viestintävastaava, mutta ympäristöviestinnän toteuttaminen kuuluu kaikille seurakunnan työntekijöille.

Taulukko 26. Tavoitetaulukko: Ympäristöviestintä.

<b>Tavoite</b>	<b>Ympäristöviestintä</b>
<b>Mittari</b>	Ympäristöviestintä on osa seurakunnan toimintaa.
<b>Toimenpiteet</b>	Seurakunta laatii ympäristöviestintäsuunnitelman ja toteuttaa sitä.
<b>Resurssit</b>	Resursseista päätetään 2021
<b>Aikataulu</b>	2021
<b>Vastuhenkilö</b>	Viestintävastaava

## 8 Pohdinta

### 8.1 Tulosten arviointi

Ympäristökatselmus ja -ohjelma laadittiin tarkasti ympäristödiplomin käsikirjan ohjeisiin perustuen. Työn tarkoituksena oli laatia seurakunnalle ympäristödiplomin kriteereihin soveltuva katselmus ja ohjelma. Tämän vuoksi järjestelmän ohjeita noudatettiin hyvin huolellisesti. Työ laadittiin Kontiolahden seurakunnalle, joten työn aikana pidettiin huolta siitä, että työssä täyttyvät seurakunnan toiveet. Ohjelmasta haluttiin tehdä mahdollisimman sopiva ja toimiva seurakunnalle. Ohjelmaa voidaan hyödyntää ympäristödiplomin haussa ja ympäristöjärjestelmän ylläpitämisessä.

Ympäristökatselmuksessa esille tuli seurakunnan epäsäännöllinen ympäristötyö ja vähäinen ympäristöviestintä. Vaikka ympäristötyössä oli puutteita, on seurakunta valmis tekemään muutoksia toimintaansa. Seurakunta oli työn aikana mukana tekemässä ympäristöohjelmasta heille sopivaa. Ympäristötyöryhmän jäsenet antoivat kehittäväää palautetta katselmuksesta, tavoitteista, pisteytyksestä ja ohjelmasta ympäristötyöryhmän palaverissa. Seurakunnalle lähetettyihin sähköpostiviesteihin ja kysymyksiin vastattiin nopeasti ja monipuolisesti. Yhteistyö onnistui hyvin, sillä seurakunta on motivoitunut Kirkon ympäristödiplomin saamisesta.

Työn aineistot ovat luotettavia ja virallisia dokumentteja sekä teemahaastatteluja. Luotettavuuden varmistamiseksi katselmusta tehdessä haastattelukysymykset lähetettiin etukäteen. Tällöin haastateltavilla oli aikaa tutustua kysymyksiin ja etsiä mahdolliset lisätiedot haastattelua varten. Tällä myös varmistettiin, että haastattelujen tulokset olivat faktapohjaisia. Tarvittaessa kysyttiin myös tarkentavia kysymyksiä, jolloin mahdolliset epäselvyydet vältettiin. Katselmusta laatiessa käytettiin puolueetonta lähestymistapaa. Ympäristöohjelma perustuu katselmuksen tuloksiin sekä seurakunnan toiveisiin ympäristötavoitteista. Työn tietoperusta rakennettiin aiheesta löydetyin kirjallisuuden perustana.

Kirkon ympäristödiplomi on kevennetty ympäristöjärjestelmä, jossa on yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia ISO 14001 -järjestelmiin verrattuna. Ympäristödiplomin toteuttamiseen kuuluu ympäristötyön raportointi, joka on kriteerinä monissa muissa kevennetyissä ympäristöjärjestelmissä (Ekokompassi 2021). Ympäristötyön raportointi ei ole ISO 14001 -järjestelmissä pakollista, mutta esimerkiksi EMAS-järjestelmässä raportointi on keskeinen osa järjestelmän ylläpitoa.

Suuri ero ympäristödiplomin ja ISO 14001 järjestelmien välillä on ympäristöpolitiikan puuttuminen. Seurakuntien ympäristöpolitiikka tulee yhteisesti kirkkohallituksen energia- ja ilmastostrategiasta. Kirkon tämänhetkisen strategian tavoitteena on pyrkiä hiilineutraaliuuteen vuoteen 2030 mennessä (Suomen ev.lut. kirkko 2021). Ympäristödiplomin tekovaiheissa ei luoda seurakunnille omaa politiikkaa.

Verrattuna muihin kevennettyihin ympäristöjärjestelmiin, Kirkon ympäristödiplomissa on laajasti osa-alueita. Osa kevennetyistä järjestelmistä on luotu useille aloille, kuten Eco-lighthouse sekä Ekokompassi (Eco-lighthouse 2021; Ekokompassi 2021). Monille aloille sopivissa järjestelmissä aihealueet ovat laajempia ja siten enemmän tulkinnanvaraisia. Nämä ympäristöjärjestelmät voidaan sovittaa eri aloille, jolloin tarkkojen ohjeiden tekeminen ei ole mahdollista. Kirkon ympäristödiplomin osa-alueet ja ohjeet sopivat vain seurakuntien käyttöön, jonka vuoksi järjestelmä on hyvin räätälöity yhdelle alalle.

Ympäristödiplomiaiheisia opinnäytetöitä on tehty aikaisemminkin. Yleensä pohjana käytetään Kirkon ympäristödiplomin käsikirjaa. Vaikka ohjeet ovat samat, käsikirjojen eri vuosien painokset vaikuttavat ympäristökatselmuksen ja -ohjelman sisältöihin. Tämän opinnäytetyön ero moniin ympäristödiplomitöihin on katselmuksessa ja ohjelmassa käytettyjen käsikirjojen eri vuosipainosten erot. Työ tehtiin muutosajankohdassa, jolloin käsikirjan uusi painos julkaistiin työn aikana.

Useasti ympäristödiplomioinnäytetyöt eroavat myös toisistaan sisällöllisesti. Esimerkiksi Sjöroosin (2020) ja Seppelin (2020) opinnäytetöihin kuului vain sisäisen ympäristökatselmuksen suorittaminen seurakunnille. Katselmuksen ja ohjelman laatiminen yhdessä opinnäytetyössä voi olla suuritöistä. Verrattavissa opinnäytetöissä on keskitytty katselmuksen ja pisteytyksen tutkimiseen ja annettu parannusehdotuksia seurakunnalle ympäristödiplomin kriteereiden täyttämiseksi.

Kirkon ympäristödiplomiin perustuvat opinnäytetyöt ovat erilaisia verrattuna ISO 14001 -pohjaisiin ympäristökatselmuksen ja -ohjelman sisältäviin opinnäytetöihin. ISO 14001 -pohjaisissa opinnäytetöissä tehdyt katselmuksat ja ohjelmat ovat tarkoitettu eri alan yritysten käyttöön, jolloin aiheet liittyvät työalan merkittävimpiin ympäristövaikutuksiin. Monesti ohjelman painotus kohdistuu jätehuoltoon ja energiankulutukseen. Näissä opinnäytetöissä mukaan kuuluu myös ympäristöpolitiikan laatiminen yritykselle, mikä ei kuulu Kirkon ympäristödiplomin hakemiseen. (Piiroinen 2020; Mikkonen 2019.)

## **8.2 Työn oppimisprosessi**

Kirkon ympäristödiplomi on kevennetyksi ympäristöjärjestelmäksi suuritöinen. Työn laajuus perustuu ympäristödiplomin osa-alueiden tarkasti määritettyyn sisältöön sekä seurakunnassa toteutuvaan ympäristötyöhön. Katselmuksen laajuuteen vaikutti seurakunnan haastatteluista tulleet tulokset. Ympäristöohjelman työn määrään vaikutti, kuinka kattavasti katselmuksen osa-alueiden ympäristötöyt toteutuivat työssä. Työn laajuuteen huomioitiin myös toimeksiantajan toiveet, joista keskusteltiin ympäristötyöryhmänkokouksissa. Kokouksia pidettiin kuusi, mutta muita yhteydenottoja oli useampia.

Diplomia haettaessa haasteeksi voi muodostua suuri työmäärä ja sen jakaminen. Seurakunnan sekä muiden osapuolien pitää ymmärtää työn haasteellisuus ja laajuus, jotta diplomin hakeminen onnistuu sujuvasti aikataulussa. Lisäksi kaikki tarvittavat pisteet diplomin hakua varten voi tuoda haasteita.

Opinnäytetyön aihe oli hyvin laaja. Kirkon ympäristödiplomin uusimmassa painoksessa on yhdeksän eri osa-aluetta, joissa kerrotaan minimikriteerit sekä pisteytettävät työt. Minimikriteereitä osioissa oli yhdestä viiteen ja pisteytettäviä töitä jopa kuusitoista. Ohjelma piti suunnitella niin, että sen avulla on mahdollista saada sata pistettä ympäristödiplomia varten. Ympäristödiplomin hakuprosessissa kirkkoneuvoksen auditoija päättää seurakunnan saamat pisteet, mutta ohjelmaa suunnitellessa piti laskea alustavasti mahdolliset seurakunnan saatavat pisteet. Tämä tehtiin seurakunnan pistemäärän varmistamiseksi, jotta heidän on mahdollista saada ympäristödiplomi.

Opinnäytetyössä haasteena oli syksyllä 2020 vaihtuva Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan painos. Työn alussa käytössä oli 2012 painos sekä 2020 painoksen luonnos. Ympäristökatselmus tehtiin näiden pohjalta, mutta ympäristöohjelma luotiin 2020 version mukaan. Tämä toi haasteita työhön, ja ympäristökatselmusta piti jatkaa tietyiltä osin, jotta puuttuvat tiedot voitiin täydentää. Ohjelman kirjoittaminen katselmuksesta toi haasteita vaihtuvien nimikkeiden sekä osioiden mukaan. Lisäksi osa painoksen sisällyksestä on yhdistetty toisiinsa, jolloin osa kriteereistä ovat muuttuneet tai jääneet kokonaan pois. Tämän lisäksi seurakunnan yhteyshenkilö vaihtui yllättäen opinnäytetyön prosessin aikana, mutta työ jatkui sujuvasti myös vaihdon jälkeen.

Ympäristökatselmuksen ja -ohjelman laatiminen oli tuttu työ tutkintoon kuuluvan kurssin vuoksi. Seurakunnalle tehty työ oli kuitenkin laajempi ja sen laatimiseen oli erilliset ja selkeät ohjeet. Ohjeistus toi apua työn jäsentämiseen ja auttoi ymmärtämään ympäristötyön vaikutuksien laajuutta seurakunnissa. Työn suunnittelu ja toteuttaminen opettivat myös projektinhallintataitoja, jotka auttavat tulevaisuuden projekteissa ja töissä. Ymmärrys erilaisista ympäristöjärjestelmistä parantui opinnäytetyön aikana, ja järjestelmiin liittyvät standardit tulivat tutuiksi.

Työskenneltäessä yhdeksi tärkeimmäksi asiaksi nousi hyvä yhteistyö ja kommunikaatio muiden osapuolien kanssa. Yhteyden pitäminen toimeksiantajaan oli tärkeää työn edistymisen kannalta ja riittävän tiheät yhteydenpidot olivat olennainen osa työtä. Tämä opinnäytetyö suoritettiin parityöskentelynä, jolloin kommunikaatio myös toisen tekijän kanssa oli erittäin tärkeää. Hyvän kommunikaation avulla työskenteleminen on joutuisaa ja mielipiteiden vaihtaminen antaa uusia näkökantoja työskentelyyn. Yhteistyön sujuminen vaatii molemmilta osapuolilta paljon, mutta myös rikastuttaa työn tekemistä.

### **8.3 Työn jatkokehitysmahdollisuudet**

Ympäristötyö Kontiolahden seurakunnassa on ollut tähän mennessä irrallista. Ympäristötyötä ei mainita toimintasuunnitelmassa, eikä se ole ollut läsnä jokapäiväisessä työssä. Ympäristötyö onkin monesti jäänyt erilleen muusta seurakunnan toiminnasta, sillä se nähdään erillisenä työalana sen sijaan, että se olisi mukana kaikissa töissä. Ympäristöjärjestelmän avulla ympäristötyö saadaan integroitua osaksi seurakunnan toimintoja. Ympäristöohjelma, järjestelmän vaatima seuranta sekä ympäristötoimet ohjaavat seurakuntaa ja pitävät ympäristöteot mukana toiminnassa.

Työn aikana opiskelijat tekivät alustavan Kirkon ympäristödiplomin mukaisen pisteytyksen seurakunnan toiminnalle (liite 3). Pisteytys tehtiin, jotta ympäristöohjelmaa varten saadaan selville seurakunnan sen hetkinen pistetilanne. Pisteytyslista ei kuitenkaan ole täydellinen, vaan seurakunta tarkistaa sen ja täyttää virallisen ympäristödiplomin käsikirjasta löytyvän pisteytyslistan alustavan listan ja ympäristökatselmuksen avulla.

Seurakunta jatkaa ympäristödiplomiprosessia hakemalla ympäristöohjelmalle hyväksyntää kirkkoneuvostosta. Hyväksynnän tultua seurakunta pyytää ympäristöjärjestelmän auditointia Kuopion hiippakunnan tuomiokapitulilta. Auditoidijat arvioivat täyttääkö seurakunnan ympäristöjärjestelmä ympäristödiplomin kriteerit. Jos järjestelmässä on puutteita, auditointi pyytää lisäselvityksen tai muutoksia seurakunnalta. (Suomen ev.lut. kirkko 2021.)

Ympäristödiplomin kautta seurakunta vaikuttaa myös seurakuntalaisten ympäristötoimintaan. Kun seurakunta ottaa ympäristöjärjestelmän mukaan toimintaansa, ympäristötyö tulee osaksi seurakuntalaisten elämää. Seurakunta myös lisää ympäristöohjelman mukaan ympäristöviestintää, jolloin ympäristöaiheista tulee toistuvia aiheita seurakunnan viestinnässä. Toimet vaikuttavat myös seurakunnan ulkopuoliseen toimintaan ja voi vaikuttaa positiivisesti seurakuntalaisten toimintatapoihin. Ympäristökatselmus ja ympäristöohjelma vaikuttavat laajasti seurakunnan alueen ympäristötoimintaan ja voivat vaikuttaa positiivisesti ympäristötöiden toteuttamiseen myös seurakunnan ulkopuolella.

Seurakunnan ympäristökatselmus tehtiin alustavasti vuoden 2012 käsikirjapainoksella, mutta ympäristöohjelma on laadittu niin, että sitä voidaan käyttää ympäristödiplomin hakemiseen uusien ohjeiden mukaan. Ympäristöohjelma laadittiin vuoden 2020 Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan pohjalta järjestelmän jatkamisen takia. Ympäristöjärjestelmää voi hakea myös vanhan painoksen mukaisena, jos hakuprosessi on aloitettu ennen uuden painoksen julkaisua. Alustavasti työn tarkoituksena oli laatia ohjelma vanhan painoksen perusteella, mutta uuden työn julkaistua päädyttiin uuden painoksen mukaiseen ympäristöohjelmaan. Näin seurakunnan ei tarvitse huomioida muutoksia 2012-painoksen ja 2020-painoksen välillä, sillä ohjelma ja tavoitteet perustuvat uuteen julkaisuun.

## Lähteet

- Berninger K. 2012. Hiilineutraali Suomi. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Björn S. 2020. Vahtimestari. Kontiolahden seurakunta. Nauhoitettu haastattelu 28.5.2020.
- Eco-lighthouse. 2021. <https://eco-lighthouse.org/> 29.1.2021.
- Ekokompassi. 2021. <https://ekokompassi.fi/>. 29.1.2021.
- Euroopan Unionin Julkaisutoimisto. 2007. EMAS "easy" pienille ja keskisuurille yrityksille. <https://op.europa.eu/fi/publication-detail/-/publication/a46da1ae-edee-47aa-b871-d13baa946379>. 24.1.2021.
- Ilmastolaki 609/2015.
- Juvonen, M. 2020. Talouspäällikkö. Kontiolahden seurakunta. Nauhoitettu haastattelu 9.6.2020.
- Juvonen, M. 2020. Talouspäällikkö. Kontiolahden seurakunta. Nauhoitettu haastattelu 19.5.2020.
- Jätelaki 646/2011.
- Kemikaalilaki 599/2013.
- Kirkkolaki 1054/1993.
- Kontiolahden seurakunta. 2021. <https://www.kontiolahdenseurakunta.fi/>. 25.1.2021.
- Kontiolahden seurakunta. 2017. Kotiseurakuntani - kiinteistöstrategia. Kontiolahden seurakunnan. Kiinteistöstrategia.
- Kuopion hiippakunta. 2021. <https://www.kuopionhiippakunta.fi/tietoa-hiippakunnasta/>. 28.1.2021.
- Luonnonsuojelulaki 1096/1996.
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999.
- Martikainen, H. 2020. Seurakuntamestari. Kontiolahden seurakunta. Nauhoitettu haastattelu 28.5.2020.
- Martikainen, H. 2020. Seurakuntamestari. Kontiolahden seurakunta. Nauhoitettu haastattelu 10.6.2020.
- Martikainen, H. 2020. Seurakuntamestari. Kontiolahden seurakunta. Nauhoitettu haastattelu 28.5.2020.
- Martikainen, H. 2020. Seurakuntamestari. Kontiolahden seurakunta. Nauhoitettu haastattelu 28.5.2020.
- Metsälaki 1093/1996.
- Mikkonen, A. 2019. Liperin koulun kestävän kehityksen ohjelma. Karelia-ammattikorkeakoulu. Energia- ja ympäristötekniikan koulutus. Opinnäytetyö.
- Muhonen, J. 2020. II kappalainen. Kontiolahden seurakunta. Nauhoitettu haastattelu 18.5.2020.
- Reinikainen, J. 2020. Kirkkoherra. Kontiolahden seurakunta. Nauhoitettu haastattelu 23.6.2020.
- Reilu kauppa. 2021. <https://reilukauppa.fi/>. 11.1.2021
- Rouvinen, S. Diakoni. Kontiolahden seurakunta. Diakonia haastattelu 22.6.2020.
- Harinen, J. & Parkkonen, A. Kontiolahden seurakunnan hallitus. Kontiolahden seurakunta. Nauhoitettu haastattelu 1.7.2020.
- Pesonen, H., Hämäläinen, K. & Teittinen, O. 2005. Ympäristöjärjestelmän rakentaminen. Helsinki: Talentum.



- Piironen, J. 2020. Ympäristöohjelman laadinta Joensuulaiselle Kukkolan tilalle. Karelia-ammattikorkeakoulu. Energia ja ympäristötekniikan koulutus. Opinnäytetyö.
- Pohjola, T. 2003. Johda ympäristöasioita tehokkaasti. Helsinki: Talentum.
- Seppelin, J. 2020. Ympäristökatselmus Vaasan seurakuntayhtymälle. Vaasan ammattikorkeakoulu. Ympäristötekniikka. Opinnäytetyö.
- SFS-EN ISO 14001 -Ympäristöjärjestelmät. Vaatimukset ja niiden soveltamisohjeita. 2015.
- SFS-EN ISO 14004 – Ympäristöjärjestelmät. Yleisiä toteuttamisohjeita. 2016.
- Sjoroos, I. 2020. Kirkon ympäristödiplomi: Selvitystyö Porin seurakuntayhtymälle. Vaasan ammattikorkeakoulu. Ympäristötekniikka. Opinnäytetyö.
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. 2021. <https://evl.fi/ymparistodiplomi>. 31.1.2021.
- Valtioneuvosto. 2017. Valtioneuvoston selonteko kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030. [https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79189/TEMjul\\_4\\_2017\\_verkkojulkaisu.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79189/TEMjul_4_2017_verkkojulkaisu.pdf?sequence=1&isAllowed=y). 25.1.2021.
- Vesilaki 587/2011.
- Weiβ, P. & Bentlage, J. 2006. Environmental management systems and certification. Uppsala: Baltic University Press.
- Ympäristö. 2020. EMAS-hyödyt ja uutiset. [https://www.ymparisto.fi/fi-fi/kulutus\\_ja\\_tuotanto/ymparistojarjestelmat\\_ja\\_johtaminen/EMAS\\_hyodyt\\_ja\\_uutiset](https://www.ymparisto.fi/fi-fi/kulutus_ja_tuotanto/ymparistojarjestelmat_ja_johtaminen/EMAS_hyodyt_ja_uutiset). 31.1.2021.
- Ympäristöministeriö. 2021. Mitä on kestävä kehitys? <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>. 22.1.2021.
- Ympäristöministeriö. 2021. Pariisin ilmastopöytäsohimus. <https://ym.fi/pariisin-ilmastopoyta-sohimus>. 24.1.2021.
- Ympäristöministeriö. 2021. Suomen kansallinen ilmastopolitiikka. <https://ym.fi/suomen-kansallinen-ilmastopolitiikka>. 24.1.2021.
- Ympäristönsuojelulaki 527/2014.

## Seurakunnan jatkossa saavutettavat minimikriteerit

Seuraavat minimikriteerit seurakunnan on täytettävä ympäristödiplomin saamiseksi:

### Toiminta ja talous

- Toiminta- ja taloussuunnitelma
- Toimintakertomus

### Jätehuolto

- Jätelaki
- Jätehuoltokartoitus ja -suunnitelma
- Vaaralliset jätteet

### Ruoka ja keittiöt

- Reilun kaupan tee ja kahvi

### Energia, kiinteistöt ja kiinteistönhuolto

- Rakennusrekisteri Basis ja energiankulutuksen seuranta
- Energiavastaava

### Hautausmaat ja viheralueet

- Hautausmaan hoitosuunnitelma
- Perennahoito

### Liikenne

- Matkustussääntö

## Seurakunnan tavoittelemat pisteet diplomikaudelle

Seurakunta saa tällä hetkellä noin 64 pistettä (liite 3). Alla on listattuna lisättävät pisteytyskohdat.

### Kirkon ympäristödiplomi

- Oma väliauditointi 2-10
- Viestintä 1-10 p

### Toiminta ja talous

- Hankintaohjeet ja -koulutus 5 p
- Ympäristömerkityt tuotteet ja ympäristösertifikaatit 2-5 p
- Uusio- ja kierrätystuotteet 1-5 p

### Ympäristökasvatus

- Verkostoyhteistyö 1-5 p

### Jätehuolto

- Jätehuoltovastaava ja -koulutus 1-5 p

### Ruoka ja keittiöt

- Reilun kaupan seurakunta ja tuotteet 1-6 p
- Lähiruoka 1-5 p
- Keittiöhenkilökunnan ympäristökoulutus 1-5 p
- Keittiöiden ympäristöviestintä 1-2 p

### Energia ja kiinteistöt

- Tilojen käyttö 1-10 p

### Metsät

- Hakkuiden siirtäminen pois lintujen pesimäkaudelta

### Liikenne

- Taloudellinen ajotapa 2p

## Seurakunnan pisteytystaulukko 2020

<b>Kirkon ympäristödiplomi</b>	<b>Kyllä</b>	<b>Ei</b>	<b>Pisteet</b>
Oma väliauditointi		X	
Viestintä		X	
Muut toimenpiteet		X	
<b>Yhteensä</b>			<b>0</b>

<b>Toiminta ja talous</b>	<b>Kyllä</b>	<b>Ei</b>	<b>Pisteet</b>
Hankintaohjeet ja -koulutus		X	
Ympäristömerkityt tuotteet ja ympäristösertifikaatit		X	
Uusio- ja kierrätystuotteet		X	
Vastuullinen sijoittaminen	X		5
Hiilineutraalius ja päästöjen kompensointi		X	
Lähetystyö ja kansainvälinen diakonia	X		4
Muut toimenpiteet		X	
Viestintä		X	
<b>Yhteensä</b>			<b>9</b>

<b>Ympäristökasvatus</b>	<b>Kyllä</b>	<b>Ei</b>	<b>Pisteet</b>
Ympäristökasvatuksen viestintä ja vuosikello	X		6
Ympäristökasvatus kasvun kaaren eri vaiheissa	X		6
Hartaus ja jumalanpalveluselämä	X		2
Luontopolut ja hiljaisuudelle rauhoitetut paikat		X	
Verkostoyhteistyö ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen		X	
Leirit, retket ja muut tapahtumat	X		5
Rippikoulu ja isostoiminta	X		2
Liikkuva seurakunta		X	
Muut toimenpiteet	X		1
<b>Yhteensä</b>			<b>22</b>

<b>Jätehuolto ja kiertotalous</b>	<b>Kyllä</b>	<b>Ei</b>	<b>Pisteet</b>
Jätehuoltovastaava ja -koulutus		X	
Kiertotalous	X		1
Lajittelun mahdollistaminen	X		2
Jätteiden määrän vähentäminen ja kierrätys	X		3
Kompostointi		X	
Muut toimenpiteet	X		2
<b>Yhteensä</b>			<b>8</b>

**Seurakunnan pisteytystaulukko 2020**

<b>Ruoka ja Keittiöt</b>	<b>Kyllä</b>	<b>Ei</b>	<b>Pisteet</b>
Reilun kaupan seurakunta ja tuotteet		X	
Lähiruoka		X	
Kasvisruuan käytön lisääminen		X	
Kauden kasvikset	X		2
Luomuruoka		X	
Vastuullinen kala		X	
Keittiöhenkilökunnan ympäristökoulutus		X	
Keittiöiden ympäristöviestintä		X	
Vastuulliset elintarvike- ja ruokapalveluhankinnat		X	
Muut toimenpiteet		X	
<b>Yhteensä</b>			<b>2</b>

<b>Energia ja kiinteistöt</b>	<b>Kyllä</b>	<b>Ei</b>	<b>Pisteet</b>
Tilojen käyttö	X		5
Uusiutuva energia		X	
Kiinteistöhuoltojärjestelmä		X	
Energiankulutuksen vähentäminen ja energiatehokkuus		X	
Kiertotalous uudis- ja korjausrakentamisessa		X	
Kiinteistöjen puhtaanapito	X		4
Rakennusalan, kiinteistönhoidon ja puhtaanapidon koulutus	X		1
Muut toimenpiteet		X	
<b>Yhteensä</b>			<b>10</b>

<b>Liikenne</b>	<b>Kyllä</b>	<b>Ei</b>	<b>Pisteet</b>
Matkustus- ja kuljetustarpeen vähentäminen		X	
Kevyen liikenteen lisääminen	X		4
Julkisen liikenteen hyödyntäminen	X		1
Vaihtoehtoiset ajoneuvojen energianlähteet ja vähäpäästöisyys	X		1
Kestävän työmatkaliikenteen kampanjat		X	
Taloudellinen ajotapa		X	
Muut toimenpiteet		X	
<b>Yhteensä</b>			<b>6</b>

## Seurakunnan pisteytystaulukko 2020

Hautausmaat ja viheralueet	Kyllä	Ei	Pisteet
Hautausmaiden ja viheralueiden kulttuuriarvojen inventointi		X	
Hautausmaiden, piha- ja puistoalueiden luontoarvojen inventointi		X	
Kevyemmän hoidon alueet		X	
Monivuotiset kasvit		X	
Vieraslajien torjunta		X	
Kemikaalihaittojen ehkäisy	X		1
Vedenkulutuksen pienentäminen		X	
Koneiden ympäristövaikutukset		X	
Vainajan tuhkaamisen ympäristövaikutukset		X	
Hautaukseen liittyvät ekologiset vaihtoehdot	X		1
Hautojen hoitoon ja vainajien muistamiseen liittyvät ympäristönäkökulmat		X	
Hautakivien uusiokäyttö	X		1
Hautausmaiden ympäristökasvatuksellisten arvojen hyödyntäminen		X	
Hautausmaahenkilöstön ympäristökoulutus		X	
Muut toimenpiteet		X	
<b>Yhteensä</b>			<b>3</b>

Metsät ja muut luontoalueet	Kyllä	Ei	Pisteet
METSO-ohjelma		X	
Vapaaehtoinen luontokohteiden suojelu		X	
Hakkuiden siirtäminen pois lintujen pesimäkaudelta	X		2
Metsien monimuotoisuuden turvaaminen		X	
Lajinsuojelutoimenpiteet		X	
Metsien ja soiden kunnostus ja ennallistaminen		X	
Vesistöt		X	
Hiilivarastot ja hiilinielut		X	
Ekosysteemipalvelujen hyödyntäminen		X	
Viljelymaat		X	
Metsäkoulutus		X	
Muut toimenpiteet		X	
<b>Yhteensä</b>			<b>2</b>